

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**NOVÉ POLITICKÉ STRANY A HNUTÍ Z HLEDISKA
TEORIE POPULISMU – KOMPARACE ČESKÉ
REPUBLIKY, SLOVENSKA A POLSKA**

2016

Martin Rybár

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Diplomová práce

**NOVÉ POLITICKÉ STRANY A HNUTÍ Z HLEDISKA TEORIE
POPULISMU – KOMPARACE ČESKÉ REPUBLIKY, SLOVENSKA A
POLSKA**

Martin Rybár

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Ladislav Cabada, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Operacionalizace pojmů, nastínění teoretických východisek	10
2.1. Populismus – teoretický rámec a definování pojmu.....	12
2.2. Lid a elity jako homogenní skupiny	17
2.3. Vztah demokracie a populismu	18
2.4. Historie populismu	20
2.4.1. Počátky populismu v 19. století	20
2.4.2. Starý populismus	22
2.4.3. Nový populismus.....	25
2.5. Jak kategorizovat politické strany?.....	26
3. Nové politické strany a hnutí ve zkoumaném regionu	30
3.1. Česká republika	30
3.1.1. ANO 2011	30
3.1.2. Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury.....	35
3.2. Slovensko.....	39
3.2.1. Siet'	39
3.3. Polsko	43
3.3.1. Kukiz' 15.....	43
3.3.2. Nowoczesna Ryszarda Petru	47
4. Komparace	49
5. Závěr.....	52
6. Seznam použité literatury a zdrojů.....	55
6.1. Literatura	55

6.2. Internetové zdroje	57
Resumé	63

1. Úvod

V posledních několika letech jsme v České republice i dalších zemích střední a východní Evropy svědky vzniku a vzestupu nových politických stran a hnutí, které narušují dosavadní existující stranický systém. Tyto subjekty je často velice obtížné ideologicky zařadit a můžeme říci, že nevykazují znaky standardních politických formací. První vlaštovkou, které jsme si mohli na české politické scéně všimnout, byly Věci Veřejné, následované v dalších parlamentních volbách subjekty Úsvit přímé demokracie a ANO 2011. Nestandardní mohou být tyto formace z mnoha rozličných důvodů. Mohou být (a často bývají) napojeny na vlivné osobnosti z korporátní sféry, mohou mít nejasnou, či dokonce v některých případech zcela absentující ideologii. Dále mohou mít velice nejasný program nebo se tento jejich program může pohybovat pouze ve velmi úzce vymezeném úseku témat. V některých případech bývají dokonce monotematické. Často se jedná o kombinaci několika uvedených faktorů. Nelze ovšem upřít, že tyto nové formace mají, alespoň ve svých počátcích, u voličů úspěch a mají potenciál měnit charakter stranického, potažmo možná dokonce celého politického systému.

Většina těchto formací je z řad médií a politických soupeřů nálepkována označením populistů a jejich rétorika a politika je často pejorativně označována za „populismus“ a pro zdůraznění někdy „čistý“ nebo „ryzí“ populismus.

Tento fenomén je v našem prostoru, tedy v prostoru střední Evropy, něčím novým, nicméně někteří autoři si vzestupu podobných politických formací v západní Evropě všímají přinejmenším již v posledních dvou dekadách. Autoři jako Cas Mudde nebo Ben Stanley se věnují vzestupu podobných formací a podrobují je intenzivnímu zkoumání. Tito autoři ve svých teoretických konceptech navazují na starší generaci politických vědců, kteří zkoumali populismus v předchozích fázích. Z této starší generace vědců je třeba jmenovat zejména Margaret Canovanovou, jež se tématu populismu věnuje již od 80. let a její práce se staly základem výzkumu snad všech vědců v této oblasti. Mezi další vědce starší generace, na které moderní autoři navazují, nelze nejmenovat například Paula Taggarta či Ernesto Laclaua.

Vzhledem k tomu, že se jedná v prostoru střední Evropy o poměrně nový fenomén, nebyly tyto politické formace ze strany akademické obce dosud podrobeny obsáhlejšímu zkoumání. Předkládaná práce si klade za cíl zmapovat tyto nové politické subjekty a zjistit, zda mají nějaké společné charakteristiky. V případě, že se podaří tyto společné charakteristiky nalézt,

chtěl bych tyto subjekty na základě zjištěného komparovat a systematizovat. Předměty komparace by měly být především programatika, okolnosti vzniku, osobnosti stojící v čele těchto formací a také chování subjektů po volbách. V práci se pokusím také neopominout používanou rétoriku těchto subjektů a jejich lídrů.

Jak jsem uvedl výše, tyto subjekty jsou často označovány za populistické, a to jak ze strany jejich politických soupeřů, tak také ze strany médií. Vzhledem k tomu si práce klade za cíl zjistit, zda tyto formace odpovídají dosavadním teoriím a definicím populismu, které byly dosud v politické vědě publikovány.

Práce bude soustředěna na Českou republiku, Slovensko a Polsko. Tyto země spolu sdílejí velké množství kulturních a společenských charakteristik, všechny tři sdílejí komunistickou minulost a dodnes se potýkají s nálepkou postkomunistických systémů. Kritéria pro výběr subjektů budou v zásadě dvě. Kritérium relevantnosti a kritérium novosti. Kritérium novosti politický subjekt naplní v případě, že se účastnil pouze posledních parlamentních voleb a byly to jeho první parlamentní volby vůbec. To znamená, že subjekty, které se před posledními parlamentními volbami zúčastnily například komunálních voleb či voleb do vyšších územně správních celků, zůstanou předmětem práce. Kritérium relevance subjekt naplní v případě, že v oněch prvních volbách do parlamentu získal alespoň jeden mandát.

Zde je třeba uvést, že politické systémy zkoumaných zemí nejsou totožné. Takže zatímco Česká republika a Polsko disponují dvěma komorami parlamentu, Národní rada Slovenské republiky je orgán pouze jednokomorový. Za těchto okolností jsem se rozhodl tento fakt vyvážit soustředěním se i v České republice a v Polsku pouze na dolní sněmovny jejich parlamentů.

Práce bude logicky členěna na tři části. V první části se budu věnovat teorii. Pokusím se zde osvětlit populismus jako fenomén a přiblížit diskusi, která se k tomuto fenoménu vede v akademické sféře. Dále se budu věnovat operacionalizaci pojmu populistická strana (popřípadě populistické hnutí). Hlavní snahou teoretické části práce bude vysvětlení toho, co populismus skutečně v politické vědě je. Vynechám-li totiž média a veřejnost, které často mluví o populismu, ale spojují jej, případně dokonce zaměňují, s demagogií a oportunistem, je třeba uvést, že mnoho autorů i v akademické sféře se dopouští podobného zaměňování. Tito autoři ve svých pracích často nevěnují prostor vysvětlení toho, co chápou pod pojmem populismus, a může tedy docházet k dezinterpretacím.

Tato teoretická část dále neopomene vymežit hlavní rozdíly v různých uchopeních populismu v akademické diskusi. Vysvětlím tedy, co to znamená chápat populismus jako plně rozvinutou ideologii, jak ji popsala Margaret Canovanová, dále vysvětlím chápání populismu jako thin-centered, tedy úzce vymezené ideologie. Jako poslední osvětlím přístup, který chápe populismus jako komunikační strategii. V této části se budu také věnovat elitám a masám a jejich vzájemnému vztahu, který podle většiny autorů tvoří jádro populismu. Taktéž zde bude popsán vztah populismu a demokracie, neboť populismus jako fenomén je s demokracií, ať už skutečnou, či pouze zdánlivou, úzce spojený. Poslední podkapitoly budou věnovány teoretickým konceptům umožňujícím kategorizovat populistické strany a hnutí.

Ve druhé, analytické, části se budu věnovat konkrétním stranám a hnutím, které odpovídají vymezeným kritériím. Postupovat budu podle jednotlivých států, tedy nejprve začnu s Českou republikou, následně se přesunu ke slovenským stranám a hnutím a celou analytickou část zakončím polskými subjekty

Jak jsem uvedl, při analýze jednotlivých subjektů se zaměřím nejprve na jejich historii, tedy na okolnosti jejich vzniku se zvláštním důrazem na zjištění, zda se jedná o strany, které vznikly zdola, anebo jejich vznik byl iniciován některou osobností. Dále se budu věnovat programatice, kdy budu používat primárně stranické dokumenty, budou-li k nalezení. V případě, že nikoli, pokusím se dohledat programatiku ze sekundárních zdrojů, tj. volebních analýz přítomných v akademickém prostoru i médiích. S analýzou programatiky úzce souvisí analýza používané rétoriky, které bude taktéž věnována pozornost. Poslední, co bude na každém zkoumaném subjektu analyzováno, je jeho chování po volbách. Tedy v případě, že to bude možné, popíši, jaký byl jeho koaliční potenciál, jak probíhalo povolební vyjednávání a zda skončil subjekt v opozici, nebo ve vládě a jak to odpovídá jeho předvolební rétorice.

Při zkoumání daných politických subjektů využiji také teorii mobilizace zdrojů. To znamená, že se budu věnovat členství, rekrutaci a způsobům mobilizace veřejnosti, dále způsobům získávání materiálních zdrojů (a jejich využívání) a nakonec politickým a ideologickým zdrojům. Ačkoli jsem si vědom toho, že teorie mobilizace zdrojů bývá využívána zejména při výzkumu sociálních hnutí, jsem přesvědčen, že její aplikování na výzkum nových politických subjektů může při jejich komparování poskytnout velice zajímavé výsledky a umožnit identifikaci základních společných definičních znaků těchto subjektů.

U každé strany se také pokusím zjistit, zda vyhovuje některé z uvedených definic populismu a zda odpovídá teoretickým typologiím a konceptům popsáním v první části práce. Výsledkem druhé části práce by tedy měl být ucelený přehled hlavních populistických subjektů v jednotlivých státech, a tudíž i v daném zkoumaném regionu.

Třetí část bude komparace jednotlivých subjektů. V této části tedy porovnáám mezi sebou jednotlivá zjištění a pokusím se zjistit společné charakteristiky nových subjektů na politické scéně. V závěru vyhodnotím výsledky komparace a pokusím se je interpretovat. Měl bych zjistit, zda tyto politické formace vyhovují tomu, jak akademická obec chápe populistické subjekty, a jaké mají tyto subjekty společné definiční znaky. Dále bych měl zjistit, zda a popřípadě jakým způsobem se odlišují mnou zkoumané objekty v České republice, na Slovensku a v Polsku od subjektů, které vznikaly v předchozích dekadách v zemích západní Evropy.

2. Operacionalizace pojmů, nastínění teoretických východisek

Jak jsem nastínil v úvodu, populismus je termín hojně užívaný jak v odborných, tak ve veřejných debatách. Tento termín má při užívání veřejností a částečně i odborníky silný pejorativní nádech, a to i přesto, že většina mluvčích, kteří jej takto využívají, by pravděpodobně měla při jeho definování velké problémy. Ačkoli je populismus bezesporu fenoménem dnešní doby, politické jednání, které bychom mohli označit za populistické, bylo v historii lidstva již od antiky. Obecně bychom mohli říct, že populismus nastupuje ve chvíli, kdy anonymní masa lidu získává politická práva a uvědomuje si svou sílu.

Já osobně spatřuji počátky populistického jednání v období starověké římské republiky. V jejím pozdním období vznikl nebezpečný precedent využívání shromáždění lidu, přesněji řečeno shromáždění plebejů k prosazování zákonů proti vůli politické elity v senátu. U zrodu této praxe stáli dva tribunové lidu, bratři Tiberius a Gaius Gracchové. Po počátečních pokusech protlačit své reformní agrární zákony v senátu se nakonec bratři obrátili ke shromáždění plebejů. Tímto se jim podařilo zpolitizovat shromáždění, na které neměla přístup nejuzrozenější část římské elity. Následovala snaha zpolitizovat nejvyšší majetkovou třídu plutokratů, která se do té doby příliš nehlásila o svá politická práva. Tato snaha zanechala v římské společnosti rozkol, neboť politická elita si uvědomila sílu a možnosti části společnosti, která dosud na politickém životě neparticipovala. Rozkol, který bratři Gracchové způsobili, se nejvíce projevoval v antagonismu dvou římských politických frakcí pozdní republiky – optimátů a populárů. Frakce optimátů se opírala o tradici, moc senátu a nobilitu, která tvořila politickou elitu. Naproti tomu populárové se opírali o lidová shromáždění. Karl Christ uvádí, že optimáti hájili zájmy těch nejlepších, zatímco populárové tvrdili, že hájí zájmy prostého lidu. Tuto myšlenku bych chtěl zdůraznit, protože právě pro tento antagonický vztah „lid“ versus „elita“ zde spatřuji počátky populismu, jak jej vidíme dnes. Nicméně je třeba říci, že představitelé populárů se rozhodně nerekrutovali z řad prostého lidu. Byli to příslušníci nobility a pouze vystupovali jako obhájci zájmů lidu, často pouze pro to, aby si uzurpovali politickou moc. Chtěl bych zde upozornit, že představovat si optimáty a populáry jako politické strany v dnešním smyslu by bylo zcela mylné. Spíše bychom si je měli představit jako dva převládající názorové proudy v římské politice (Christ 2010: 126 – 127).

Ještě než se začnu věnovat teoretickému rámci populismu, chtěl bych představit tezi Allana Sikka, který se staví proti užívání tohoto pojmu. Sikk začíná tvrzením, že ačkoli

v politických vědách panuje shoda na přínosu tohoto konceptu pro výzkum politiky, jeho vágní vymezení a rozdíl mezi vnímáním veřejnosti společně s médii a odborné sféry přínosnost tohoto pojmu marginalizuje. Svou tezi staví autor na základě toho, že termín je obecně používaný v akademické sféře třemi způsoby – jako klasifikátor, jako popis anebo jako výtky. Co se týče prvního užití, Sikk říká, že abychom mohli nějaký termín používat ke klasifikaci něčeho, musí panovat shoda na definici a definičních kritériích, jinak se může stát, že do klasifikací budou buď zahrnuty špatné strany, anebo do nich nebudou zahrnovány všechny strany. V případě populismu je však vágní vymezení podle Sikka příčinou vzniku rozsáhlé šedé zóny, kterou si autoři můžou interpretovat velice různě, anebo dokonce nijak. Druhý způsob tkví v užívání přídavného jména „populistický,“ které je často používáno usnadnění popisu nějakého subjektu nebo lídra. Sikk vidí problém v tom, že velká část autorů, kteří toto slovo používají, jej nijak nedefinuje anebo, dokonce v horším případě jej užívá stejně jako obecná veřejnost. To podle autora vede ke kontaminaci akademického výzkumu. Třetí způsob cílí na negativní normativní konotace onoho pojmu. Sikk uvádí, že jedním z projevů tohoto jevu jsou již samotné názvy akademických prací, které prvoplánově hodnotí populismus jako něco negativního dokonce ještě předtím, než je přistoupeno k samotnému výzkumu, což degraduje jeho hodnotu. Příkladem by mohly být některé názvy prací i v seznamu literatury této diplomové práce (Sikk 2009: 1 – 6).

2.1. Populismus – teoretický rámec a definování pojmu

Při zkoumání populismu jako jevu narazíme hned na počátku na velký problém a to je obecný diskurz. Slova jako populismus, populista či populistický se používají v běžné řeči a zejména v médiích velice často. Problémem ovšem je nesprávné využívání tohoto pojmu veřejností, které je v rozporu s jeho chápáním v odborné sféře. Média a obecná veřejnost totiž termín populismus zaměňují s termínem demagogie, čímž populismus získává silně negativní obsah. Jak upozorňují Havlík a Pinková, populismus může být a často také v praxi je doprovázen demagogií, ale to neznamená, že to tak být musí. Jsou to dva odlišné jevy a jako na takové na ně musíme pohlížet (Havlík – Pinková 2012a: 122-123).

Cas Mudde uvádí, že existují dvě dominantní interpretace pojmu populismus mimo akademickou sféru. První interpretace odkazuje k pojmu populismus jako ke zjednodušujícímu emotivnímu diskursu mířícímu na jakýsi „dobrý pocit“ lidu. Jak uvádí, tento společenský diskurs nabízí jednoduchá a prostá řešení na problémy státu a potažmo celé společnosti. V tomto pojetí je populismus mečem řešení mířícím k rozetnutí pomyslného gordického uzlu. Druhé pojetí odkazuje k oportunistickému pojetí politiky mířící ke zpravidla rychlému potěšení voličů za účelem získání politické síly. Toto snažení míří spíše ke kupování podpory než k hledání nejlepšího nebo nejvhodnějšího řešení. Druhé pojetí ilustruje Mudde na příkladu snižování daní v období těsně před volbami. Sám upozorňuje, že zejména první z těchto dvou obecných pojetí je empiricky velice těžko uchopitelné (Mudde 2004: 542-543).

Nicméně ani v akademické sféře nepanuje shoda na definici či jasném uchopení populismu. Existuje obecná shoda na tom, že pojem populismus odkazuje na vztah „elit“ a „lidu“. Na čem se již autoři dále neshodnou, je to, jak jsou tyto kategorie definovány a kdo nebo co do nich patří. Margaret Canovan již v osmdesátých letech upozorňovala, že politické teorii přestalo stačit klasické dělení ideologií. Upozornila, že klasický ideologický trojúhelník, na jehož vrcholech se nachází liberalismus, konzervativismus a socialismus, nesmí být vnímán tak, že vstřebává všechny možnosti. Canovanová uvádí, že existuje přinejmenším jedna další ideologie, jejíž středobod se nachází v pojmu „lid.“ (Canovan 1984: 312-313).

Před tím, než se budeme věnovat samotnému definování pojmu, je třeba jej nějakým způsobem uchopit. Populismus jakožto jev, který provází politiku snad od počátku věků, můžeme podle Havlíka a Pinkové uchopit třemi způsoby. Jako plně rozvinutou ideologii, jako

úzkou ideologii anebo jako komunikační strategii. Zde upozorňuji, že rozdíl mezi pojetím populismu jako úzké nebo také tenké ideologie a populismu jako komunikační strategie (nebo, chceme-li, způsobu politické praxe) přestává být v dnešní době viditelný. Důvody pro to jsou v zásadě dva. Jednak dochází k ideologickému vyprazdňování etablovaných stran, můžeme říci k deideologizaci politiky, a pak také ideologickou výbavu subjektu můžeme zjistit prakticky pouze analýzou stranických dokumentů a mediálních vystoupení jejich čelních představitelů, přičemž nelze ta dvě pojetí od sebe jednoznačně odlišit (Havlík – Pinková 2012b: 20).

Populismus chápaný jako plně rozvinutá ideologie může být nalezen u Margaret Canovanové ve chvílích, kdy popisuje agrární hnutí a strany druhé poloviny 19. století. Tato hnutí založená na různých socioekonomických teoriích nabízela ucelenou vizi společnosti, která nepotřebovala být více doplňována dalšími ideologiemi či jinými vizemi. To, co tato hnutí sdílela, byly antielitismus a myšlenka, že rolnictvo a obyčejné venkovské obyvatelstvo je zdrojem morality a zemědělský způsob života je základem života společnosti. Ve své tvrdé opozici vůči městským elitám, centralizačním tendencím a materialisticky založenému kapitalismu stavěli agrární populisté samosprávné komunity tvořené malými rodinnými farmami. Dnes je povětšinou agrární populismus považovaný za zpátečnický nebo defenzivní, ale měl také svou progresivní stránku, nýbrž požadoval například ekonomické reformy pro ochranu těchto farem a komunit a vlastně požadoval také reformu celé společnosti na tomto základu. Navíc chtěl vylepšit rolnický život a rolníky vzdělávat, čehož plánoval agrární populismus dosáhnout vylepšením vzdělávacího systému, a v neposlední řadě chtěl zlepšit systém zdravotní péče na venkově (Mudde 2001: 34 – 35). Více o těchto hnutích v kapitole 2.4.1.

Pojímání populismu jako plně rozvinuté ideologie je v současném politologickém diskursu spíše marginální. Populismus pojímaný jako úzce vymezená (*thin-centered*) ideologie říká, že populismus nenabízí komplexní vizi společnosti, ale soustředí se spíše na její některé aspekty. Typicky na strukturu politické moci a podobu politických procesů. Poslední pojetí populismu, tedy populismus jakožto komunikační strategie, nahlíží na populismus jako na formu politické praxe nebo politické komunikace (Havlík – Pinková 2012a: 125 – 126).

Ben Stanley jako jeden z autorů, kteří chápou populismus jakožto thin-ideology (nebo thin-centered ideologii), tvrdí, že populismus dokáže nabídnout interpretaci toho, co je politické, a dokáže také nabídnout ucelenou interpretaci toho, jak by to politické a politika samotná měly vypadat. Nicméně není to ideologie, která by dokázala stát sama. Ucelené a plně rozvinuté ideologie standardně nabízejí vizi fungování celé společnosti. Jeden z důvodů, proč tomu tak je, je podle Stanleyho vágní a plastické vymezení konceptu lidu. Lid jako klíčový prvek populismu bude zkoumán níže. Populismus jako ideologie je postaven na tezi, že lid má dostat, co chce, kdy to chce a jakkoli to chce. Toto tvrzení je ale podle Stanleyho málo praktické. Byť ideologie nemusí být praktické, Stanley tvrdí, že čím méně ideologie praktické jsou, tím méně pravděpodobné a možné je uvést je do praxe. A protože praktický rámec populismu chybí, vypomáhá si půjčováním tohoto praktického rámce od ostatních ideologií a myšlenkových směrů (Stanley 2008: 106 – 107).

Tenká ideologie neřekne nic o tom, jaké by mělo být postavení žen ve společnosti, jestli by se veřejné prostředky měly přerozdělovat podle nějakého klíče či například zda by se stát měl věnovat ochraně životního prostředí. Namísto toho se soustředí pouze na obecné konstatování, že odpovědi na tyto otázky by měla zformulovat jakási obecná vůle lidu. Právě proto je populismus některými autory považován za thin-ideology (Mudde - Kaltwasser 2015: 17 – 18).

Posledním pojetím je populismus jako komunikační strategie nebo, chceme-li, jako způsob politické praxe. Například Peter Učeň populismus chápe přesně takto. Tvrdí, že populismus je způsob komunikační strategie používaný politickými stranami či politickými vůdci stojícími jak uvnitř, tak vně systému, nejčastěji ovšem outsidersy k získání moci či alespoň ke zlepšení své pozice uvnitř politického systému či k proniknutí do něj (Učeň 2004: 48). Školkay tvrdí, že jádro populismu tkví v nabízení jednoduchých, bezbolestných řešení, která mohou být někdy velice konkrétní, ale povětšinou jsou spíše velice vágně vymezené. Školkay navíc tvrdí, že populismus naopak přímo ideologii odmítá a snaží se najít vlastní cestu. Ale hledání této cesty vede kvůli panujícím mezinárodním a ekonomickým podmínkám spíše k oportunistu, utilitarismu, eklekticismu a téměř pokaždé k více či méně autoritářskému stylu politiky. Stejně tak Školkay tvrdí, že populismus jakožto forma komunikační strategie dříve či později ze své přirozenosti přijme nacionalistickou rétoriku využívající rozlišování na my, národ a lid a oni, všechny ostatní nepřátelské skupiny. Přiznává také, že populismus je více či méně součástí současné politiky mnoha jiných politických

formací a lídrů, kteří by se obecně nedali snadno zařadit mezi populistické, ale pojetí populismu jako komunikační strategie nám umožňuje analyzovat i tyto případy (Školka 2000: 2 – 4).

Po celou dobu jsem se vyhýbal tomu, abych popsal to, na čem se všichni výše uvedení autoři při zkoumání populismu shodují. Totiž to, co dělá populismus populismem. O to se pokusím nyní a následně nabídnu několik rozličných definic populismu podle nejvýznamnějších autorů, již se jím zabývají. Nejlépe to shrnul Panizza v úvodu knihy *Populism and the Mirror of Democracy*, jejímž byl editorem. Zde uvádí, že za využití přístupu symptomatického čtení identifikuje *analytické jádro* populismu. Na základě chápání lidu jakožto politického aktéra chápe Panizza populismus jako diskurs stojící proti aktuálnímu statusu quo, který zjednodušuje politický prostor symbolickým dělením společnosti do dvou protichůdných kategorií, totiž „lid“ a „ti ostatní.“ (Panizza 2005: 1 – 4).

Toto vymezení analytického jádra umožnilo dalším autorům nalézt tři obecné společné charakteristiky, na nichž se většina odborníků shoduje:

1. Lid a elita jsou chápány jako homogenní skupiny.
2. Zdůrazňuje se antagonismus mezi nimi.
3. Chápání lidu jako morálně nezkaženého suveréna. (Havlík – Pinková 2012a: 127).

Existují ovšem i autoři, kteří říkají, že onen vztah se nedá zjednodušit pouze na vztah lid versus elita, ale že ono Panizzovo *My versus oni* obsahuje také jiné segmenty populace, které by se daly považovat například za menšinové. Součástí onoho 'oni' nutně nemusejí být pouze političtí či ekonomičtí představitelé elity, ale například imigranti, náboženské či etnické minority a další skupiny občanů, které mají běžné zastoupení v pluralistickém modelu demokracie. Je ovšem třeba upozornit, že někteří autoři upozorňují, že toto vidění je součástí pouze pravicového spektra populismu, nikoli populismu jako takového. Populismus má tedy "chameleonickou" strukturu a dokáže být v jednu chvíli exkluzivní ve smyslu *my*, lid proti dalším skupinám a následně ve stejnou chvíli silně inkluzivní ve smyslu *my*, lid tvořený všemi skupinami a třídami (Rooduijn – de Lange – van der Brug 2012: 564).

Představme si tedy populismus jako prázdnou sklenici. Tato sklenice má dno a stěny tvořené výše uvedenými společnými charakteristikami. Nicméně tato sklenice čeká na naplnění. Náplň tvoří směs různých ideologií a názorových proudů obsažených v onom lidu,

který vyjadřuje svou vůli. Pro populisty totiž není vůbec důležité, zda naplňují myšlenky radikální levice, či radikální pravice, ale to, že tyto myšlenky vycházejí z obecné vůle lidu.

A definování populismu? Jedna z nejlépe přijímaných definic populismu je od Case Muddeho. V článku *The Populist Zeitgeist* definoval populismus takto: „an ideology that considers society to be ultimately separated into two homogeneous and antagonistic groups, ‘the pure people’ versus ‘the corrupt elite’, and which argues that politics should be an expression of the *volonté générale* (general will) of the people.“ (Mudde 2004: 43).

Tuto definici upravili Abst a Rummens, kteří tvrdí, že populismus je možné definovat jako *thin-centered ideology*, která se zastává vlády lidu jakožto homogenního tělesa. Podle nich je možné vypustit z definic zdůraznění onoho antagonismu mezi lidem a elitou (či elitami), protože onen antagonismus je již obsažen v chápání lidu jakožto homogenní suverénní entity. Tato definice podle nich lépe odpovídá populistické logice tím, že tento antagonismus nezmiňuje přímo. Tomu, jak tito autoři pojmají lid a vztah populismu a demokracie, se budu věnovat níže (Abst – Rummens 2007: 409).

Existují ovšem i odlišné definice. Podle Williama Rikera jsou podstatou populismu dvě tvrzení. Zaprvé to, co lidé jakožto právnická osoba chtějí mít, je sociální politika. Zadruhé to, že lidé jsou podle populismu svobodní, když jsou jejich přání přetvořena v zákony (Riker 1982: 282).

2.2. Lid a elity jako homogenní skupiny

Jak jsem uvedl výše, pro populismus je klíčový vztah dvou kategorií, „lidu“ a „elity.“ Populismus chápe obě kategorie, ale především kategorii první, tedy „lid“ jako jeden celek. Jako homogenní strukturu s vlastní vůlí, která nemá žádná vnitřní pnutí. Kdo je tedy onen lid, ke kterému se populisté odvolávají? Kde je onen lid, jehož antagonický vztah k elitě či elitám charakterizuje populismus jakožto termín?

Na lid můžeme nahlížet několika způsoby. Prvním způsobem je vidět jej tak, jak je popisován v preambulích ústav mnoha států. Tedy na lid vymezený na základě občanství, které zaručuje práva a povinnosti jeho držitelů. Takto vymezený lid sice drží svou deklarovanou suverenitu, nicméně tato suverenita se pohybuje v mezích a ve formách vymezených ústavou, tedy jasnými institucionalizovanými pravidly. Toto chápání ovšem nejspíše nevyhovuje chápání lidu jako homogenní skupiny, protože vidí lid spíše než jako nediferenciovanou masu jako sdružení občanů, pracovníků, organizací atd. (Pasquino 2008: 16).

Druhý způsob definování lidu podle Pasquina obsahuje pojetí národa. Podle tohoto pojetí lidu nejsou lid jen občané sdílející stejná práva a stejné povinnosti. Takto chápaný lid je spíše pospolitostí lidí stejné krve obývajících stejné území. Za těchto podmínek se jedná o společenství lidí charakterizované na bázi společné historie a kultury, sdílející společnou identitu. Jak tento autor upozorňuje, lid v takovém případě je více než „demos,“ stává se z něj „ethnos.“ Tím se však může stávat příslušnost k onomu lidu exkluzivní záležitostí (Pasquino 2008: 16).

Třetí způsob definování lidu je založen na třídním vidění společnosti. V tomto pohledu tvoří lid pouze ty méně bohaté vrstvy společnosti. Lid jsou ti, kteří jsou vykořisťováni nebo zneužíváni elitami. Zde je nutno podotknout, že ač by tento pohled mohl svádět pouze k ekonomickému vnímání, nemusí tomu tak nutně být. Nemusí se totiž jednat o ty méně bohaté v ekonomickém smyslu, jak to chápou levicovní populisté, ale také například o ty méně bohaté ve smyslu politických práv či společenské rovnosti, jak na to nazírají pravicovní populisté (Pasquino 2008: 16).

Debatu shrnují Havlík a Pinková. Prezentace lidu jakožto homogenní skupiny se společnými zájmy bez vnitřního dělení například na náboženské nebo majetkové bázi dává prostor pro vytvoření onoho Panizzova „oni.“ Vymezení nějakého lidu, který zastává zájmy

všech proti elitě s vlastními partikulárními zájmy, které mohou být v rozporu se zájmy lidu, nebo dokonce přímo v protikladu k demokracii. Zde ještě autoři uvádějí jedno vidění populistického „lidu“ mimo hlavní diskurs. Taggart nepoužívá slovo „lid“, ale tvrdí, že celá konstrukce tohoto slova v populistickém použití je spíše na regionální bázi, a nahrazuje slovo „lid“ termínem „heartland“ a říká, že tento heartland je tvořen obyvatelstvem žijícím v nějakém idealizovaném prostoru. Havlík a Pinková ovšem správně uvádějí, že toto Taggartovo vidění značně rozostřuje rozdíl mezi populismem a nacionalismem (Havlík – Pinková 2012a: 127 – 128).

2.3. Vztah demokracie a populismu

Středobodem demokracie i populismu je suverénní vláda lidu. Tato společná charakteristika ovšem přináší otázku jejich vzájemného vztahu. Někteří autoři považují populismus za nejčistší formu demokracie, na druhou stranu jiní upozorňují na jeho potencionální inklinaci k tyranii většiny. Koen Abst a Stefan Rummens se věnují vzájemnému vztahu demokracie a populismu a vysvětlují, že důvody takového dvojího chápání vzájemného vztahu vychází ze samotného různorodého chápání demokracie. Zatímco zástupci chápání populismu jako nejčistšího modelu demokracie odkazují k chápání demokracie v první řadě jako přímé vlády lidu, druzí chápou demokracii více konstitučně a zdůrazňují roli reprezentace, individuálních práv a systému vyvažování mocí a zájmů (Abst – Rummens 2007: 405).

Tato situace je způsobena dualitou nebo paradoxní situací uvnitř konstituční demokracie jako takové. Většina analýz populismu totiž demokracii chápe jako model, ve kterém se snoubí pilíř liberálních práv jednotlivce a vlády práva s pilířem suverenity lidu chápající lid jako homogenní skupinu. Populismus se stává hrozbou pro demokracii pouze ve chvíli, kdy oslabí nebo marginalizuje ostatní elementy v této paradoxní situaci. Zjednodušeně řečeno, populistické tendence v demokracii nastupují ve chvíli, kdy anonymní vláda práva garantovaná systémem brzd a protivah a systémem reprezentace zájmů prosazující individuální svobody prostřednictvím institucí státu se příliš vzdálí veřejné vůli zajišťující suverenitu lidu. Abst a Rummens tvrdí, že tento model dvou pilířů je ovšem příliš zjednodušující. (Abst – Rummens 2007: 406).

Ačkoli Cannovan nesouhlasí, dalo by se podle nich v tomto dvoupilířovém demokratickém modelu zjednodušit jí zpozorovanou tenzi mez ideologií a praxí a spasitelskou a pragmatickou politickou praxí na tenzi mezi demokracií a liberalismem. Tímto by ovšem byl populismus přímo vtělen do demokratického modelu a ve světle uvedeného bychom se tedy na všechny demokratické politiky mohli dívat jako na populistické (Abst – Rummens 2007: 411 – 412).

Jak jsem již uvedl, populistické strany a hnutí nejsou povětšinou tím, co bychom mohli nazvat antisystémovou entitou. Jejich deklarovaným cílem není odstranění stávajícího a zavedení nového ekonomického nebo politického pořádku. Právě naopak se tyto strany pasují do role zachránců, kteří obnoví pořádek. V jejich vizi jsou to právě různě chápané elity, které pokřivily a zkorumpovaly svou činností jinak v jádru dobrý systém. Mastropaolo identifikuje tři elementy liberální demokracie, ke kterým jsou obecně populistické subjekty netolerantní. Jsou to:

- 1) základní práva jednotlivce
- 2) práva menšin
- 3) obecně politika, která je v Západní kultuře synonymem pro pluralitní model společnosti (Mastropaolo 2008: 33).

Z výše uvedeného vyplývá, že ačkoli se populistické subjekty často prohlašují za nejvíce demokratické formace na politické scéně, je třeba tato tvrzení brát s rezervou. Jejich pojetí demokracie bychom často mohli přirovnat k oné antické „tyranii většiny“, což totiž souvisí s pojetím lidu jakožto homogenní skupiny, která má pouze jednu jedinou společnou vůli.

Ztotožňuji se se závěrem Giafranca Pasquina, který říká, že prostor pro populistické projevy je v demokraciích přirozený. Totiž samotná demokracie a její normativní obsah předpokládá „moc lidu“, a z toho vychází druhý předpoklad, že tato moc lidu je uplatňována „pro lid.“ Tato velice zjednodušená interpretace demokracie může za určitých okolností, spojených s překrucováním faktů a manipulací, vést k populistickým formám politiky. Pasquino tvrdí, že existence populistických formací indikuje, že politický systém nefunguje a otevírá možnost populistickým formacím. S tímto já nesouhlasím. Myslím, že samotná existence populistických formací nestačí k soudu, že politický systém nefunguje. Myslím, že až jejich větší volební úspěch, kdy se jim podaří přimět značnou část elektorátu k jejich podpoře, nám naznačuje, že se politický systém dostává do krize. To, s čím lze souhlasit, je

tvrzení, že populismus nikdy demokracii neposílil, naopak jeho silnější přítomnost a projevy ji dělají výrazně nestabilní. Negativní dopad populismu na demokratický rámec můžeme pozorovat především v jeho vytváření dichotomií a antagonismu. Škatulkování do kategorie „oni“, ať už jsou tím myšleni ekonomické či politické elity, představitelé establishmentu či imigranti a další kategorie, nevytváří pouze soupeře. Vytváří smrtelné nepřátele, a tím přispívá k výrazné polarizaci společnosti (Pasquino 2008: 28 – 29).

2.4. Historie populismu

V následující kapitole popíši historii populismu ve třech podkapitolách. Toto dělení vychází částečně z Margaret Canovan, která, jak jsem již uvedl, odlišila první populistické formace od těch pozdějších na ideologickém základě tvrzením, že populismus ve svých počátcích v 19. století lze považovat za plně rozvinutou ideologii nabízející ucelenou vizi společnosti, zatímco v pozdějších fázích tuto kvalitu populistická ideologie, můžeme-li ji takto nazývat, postrádá. Mimo prvních populistických subjektů, které budou popsány v první podkapitole, nabídnu ještě stručnou historii populistických hnutí po druhé světové válce a následně se ve třetí podkapitole budu věnovat tomu, co by se dalo nazvat moderním populismem, který se na politické scéně etabluje přibližně od devadesátých let.

2.4.1. Počátky populismu v 19. století

Populismus se vynořuje v politické historii ve druhé polovině 19. století. První hnutí, které bychom mohli charakterizovat jako populistické, bylo hnutí narodníků v Rusku v 60. a 70. letech 19. století. Narodníci byli převážně příslušníci mladé generace pocházející ze středních a vyšších městských vrstev. Reagovali na situaci v Rusku, kde sice zemědělskou půdu obhospodařovalo 43 milionů lidí, ale vlastníky půdy bylo asi 30 000 rodin. Narodníci si zidealizovali ruské rolníky a pod ideologickým vlivem Nikolaje Černičevského chtěli vytvořit na venkově a po celém Rusku komuny tvořené rolníky, a dosáhnout tak socialismu a zároveň přeskočit kapitalistickou fázi vývoje. Mohli bychom tak říci, že se částečně jednalo o vzporu mladé generace z řad elity, ale odvolávající se k „čistému“ rolnictvu jakožto k lidu, proti elitě tvořené jejich otci, představiteli či spolupracovníky současného establishmentu. Dalšími autory, kteří ovlivnili narodnické hnutí, byli například Michail Bakunin či Alexandr Gercen.

Gercen chtěl vyléčit Rusko z jeho problémů zavedením jisté formy populistického socialismu. Oba autoři žádali decentralizovanou formu uspořádání založenou na „svobodném duchu“ lidu. Ačkoli se lidé z řad intelektuálů pokoušeli přesunout na venkov a šířit své myšlenky také mezi rolníky samotnými, narazili na nepochopení z jejich strany (Held 1996: 3-8).

Druhou formací, která stála u zrodu politického populismu, byla americká Lidová strana (People's party nebo také někdy Populist party) v 90. letech 19. století (Canovan 1982: 544). Tato strana s kořeny v agrární Farmářské alianci se v prostoru jižních a západních států USA stavěla proti rozpínající se moci plutokratů z ekonomických center států východu USA. Jak postuloval ve 30. letech James Hicks – americká People's party nedosáhla jako strana mnoha vítězství, ale dokázala přimět významnější strany, aby se začaly věnovat problémům, které dříve ignorovaly (Hicks 1928: 219). Je třeba všimnout si okolností, za jakých vzniklo nejprve farmářské hnutí a následně se zrodila celá People's Party. Jih USA se po Americké občanské válce nacházel v nelichotivé situaci, kdy jeho obyvatelstvo bylo přímo i nepřímo obviňováno z války a dlouho trpělo jejími následky. Navíc v období po občanské válce, respektive v roce 1868 a 1870, byly přijaty 14. a 15. dodatek ústavy USA, které udělily občanství všem obyvatelům USA, již byli v USA narozeni nebo se zde naturalizovali, a zakázaly limitovat volební právo na základě rasy.¹ Tím se v USA, zejména na jihu, otevřel prostor pro politickou formaci, která by reprezentovala zájmy chudších "bílých" farmářů a "barevných" voličů (ne všichni „barevní“ občané USA mohli být považováni za voliče - nutnost základního vzdělání pro získání volebního průkazu). People's party se v USA vyznačovala antipolitickou rétorikou požadující vyslyšení vůle obyčejného lidu. Navíc se stavěla jako protektor zájmů farmářů a rolníků. Jako taková splňuje hlavní podmínku populismu – staví obyčejný, „čistý“ lid do antagonického vztahu k elitě, v tomto případě ekonomické a politické situované v severovýchodních státech USA (Voss-Bubard 1999: 121 – 150).

Třetí z kořenů moderních populistických formací můžeme podle Helda najít v Německu v 90. letech 19. století. V té době v Německu vznikala celá řada nejrůznějších sociálních hnutí. Mezi nimi také hnutí Jugendbewegung, založené měšťanskou mládeží v roce 1896. Odmítnutí dospělého světa předchozích generací a společenských autorit vládnoucí elity se podobalo hnutí ruských narodníků. Podobně jako narodníci také představitelé tohoto

---

¹ ústava USA dostupná na: http://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm (20. 4. 2016).

hnutí prchali na venkov, pryč z města. Nicméně na rozdíl od svých ruských kolegů sice viděli německý venkovský lid jako ten pravý a čistý lid v opozici k nečistému městu, ale nechtěli se od něj učit a nechtěli být tímto lidem inspirováni. Místo toho se snažili tento německý venkovský lid osvítit a vytvořit novou kulturu a nového člověka spíše ve smyslu jakéhosi protonacionalismu. Vzniklo dokonce několik pokusů vytvořit skutečnou komunitu německých lidí, která se měla stát základem pro vytvoření pospolitého německého lidu založeného na „novém německém člověku.“ Takový člověk mohl vzniknout pouze novým typem vzdělávání v komunitách mladých lidí, kteří by byli mladými vůdci odděleni od zkorumpované společnosti starších. Po ukončení vzdělávání by tito „noví lidé“ vytvořili Volksgemeinschaft, tedy skutečnou komunitu německého lidu. Pod vlivem těchto myšlenek psal F. Tönnies o Gesellschaftu a Gemeinschaftu.² Díky své inklinaci k nacionalismu se v průběhu první světové války a zejména po ní dostalo hnutí Jugendbewegung do kontaktu s dalšími nacionalistickými hnutími, která jím byla částečně inspirována. Dalo by se tak říci, že hnutí pomohlo k vzestupu populistických nacionalistických hnutí dvacátých a třicátých let a usnadnilo cestu k moci německé NSDAP (Held 1996: 8 – 17).

2.4.2. Starý populismus

První, co je třeba uvést, je fakt, že dělení mezi starým a novým populismem není mezi autory jednotně akceptováno, navíc existuje těchto dělení více. Někteří autoři považují za starý populismus takový, který začal v 19. století a skončil někdy v 70. letech s nástupem nových sociálních hnutí. Takovým autorem je například Frank Freidel (Freidel 1973). Jiní autoři se vůbec nezabývají dělením populismu do různých fází vývoje. Já ovšem považuji takovéto dělení za významné, neboť podle mého názoru se populismus v jednotlivých etapách výrazně odlišuje. V předchozí podkapitole jsem popsal první fázi vývoje populismu, tedy jeho agrární fázi. Nyní se zaměřím na druhou, která podle mého názoru trvala zhruba od 20. do 80. let 20. století

Druhá fáze je silně poznamenána latinskoamerickou verzí populismu. Latinská Amerika a její společnost jsou charakterizovány strukturami, které ulehčují vzestup populistických hnutí. Vzhledem k rozsahu neformální a šedé ekonomiky a obtížím, kterými si tyto země prošly v období po dekolonizaci, vytvořilo se v tomto prostoru ve společnosti silné třídní povědomí a

---

² viz Tönnies, F. (1887). *Gemeinschaft und Gesellschaft* (Leipzig: Fues's Verlag (R. Reisland)).

populismus se zdá jako obvyklý způsob pro mobilizaci mas. Většina jihoamerických lídrů se více či méně úspěšně staví do role „pravých“ reprezentantů a ochránců „obyčejných lidí.“ (Kaltwasser 2010: 5).

Příkladem počátku latinskoamerického populismu může být revoluce z roku 1910 v Mexiku. Snaha odstranit starý politický systém a nahradit ho novým, který byl mnohem více populistický a egalitářský. Ve 20. a 30. letech se to stalo ještě zjevnějším, když se k moci dostaly nové tváře, které se nedostatek formální a praktické demokracie a represí snažily maskovat populistickou rétorikou. Protože ještě stále doznívala předchozí, agrární fáze populismu, odvolávaly se tyto nové tváře na čistotu rolnictva a venkova a stavěly se do role jeho přirozených ochránců a zatracovaly městské elity jako zkorumpované představitele předchozího establishmentu (Knight 1998: 235).

Není aspirací této práce přednést výčet a charakteristiku každého jednotlivého režimu v Latinské Americe, který se v průběhu 20. století mohl považovat za populistický. Namísto toho se pokusím přiblížit základní charakteristiky, které měly tyto režimy společné a jež odkazují k populismu.

Můžeme uvést, že obecnou tendencí většiny těchto režimů byla obecná inklinace k odklonu od prvopočátečního populismu k elitářství na jeho konci. Tak například počáteční perónismus, jenž byl radikální a populistický, ve své rétorice odkazoval k lidu jakožto národu a opíral se o mobilizaci dělnické třídy, se postupem času přesunul do pozice více konzervativního, kontrolovaného a elitářského pozdního perónismu. Prvotní perónismus využíval berličky materiálních slibů mísících se s psychologickým mobilizačním efektem nacionalistické a třídní identifikace k celku, ale v konečném důsledku vydláždil cestu grandióznímu a zkorumpovanému klientelismu bohatšímu v rétorických nežli skutečných reformách. Samozřejmě zůstaly jiné charakteristiky, jako osoba charismatického lídra či definice onoho „oni“ jako zahraničních ekonomických a politických elit, které se snaží svou zkorumpovanost přenést i do Argentiny. Knight uvádí i příklad kubánského lídra Batisty, který se z populisty 30. let změnil v tvrdého konzervativce a elitáře let 40., a příkladů bychom mohli uvést více. Vůdci těchto režimů se často stavěli proti staré, na exportu závislé oligarchii podporované zahraničním kapitálem a snažili se mobilizovat nové sociální skupiny, zejména venkovské rolnictvo a městskou dělnickou třídu, společně s národní buržoazií. Další

společnou charakteristikou je velká odvaha k zásahům států do ekonomiky a inklinace k nejrůznějším ekonomickým a politickým experimentům. (Knight 1998: 231 – 240).

Právě ona výrazná proměna režimů v průběhu jejich vlády dělá definici latinskoamerického populismu velice obtížnou. Ačkoli by se možná někteří autoři mohli pokoušet definovat tyto režimy spíše jako politický cath-all s výrazně odlišnými tendencemi v různých fázích svého vývoje, já se domnívám, že pro svůj apel na lid a důraz na nepřítel, zpravidla tvořeného buď ekonomickou buržoazní elitou, nebo zahraničním oponentem, můžeme tyto režimy s klidným srdcem považovat za populistické, neboť naplňují tři výše popsané charakteristiky – tedy považují lid za homogenní těleso, staví ho do antagonistického vztahu vůči nějakým elitám a chápou lid, zpravidla vymezený na třídní nebo národnostní bázi, jako něco morálně nadřazeného oněm zkorumpovaným elitám.

Druhou větev starého populismu bychom mohli najít zejména na Západě. Tyto formace vytvořily půdu pro nástup nových populistických stran současnosti. Právě na základě výzkumu těchto stran vznikaly první definice a teorie zabývající se politickým populismem. Protože se tyto formace, na rozdíl od svých jihoamerických současníků, nacházely spíše na pravé straně politického spektra, vedlo to často ke spojování populismu s radikální pravicí. Jako příklady těchto hnutí bych rád uvedl Frontu obyčejného člověka v Itálii pozdních 40. let, holandskou Farmářskou stranu ze 60. let či dánskou Stranu pokroku z let 70. (Mudde 2004: 548).

Nebyly to ovšem pouze pravicové subjekty, ale s nástupem Nových sociálních hnutí se od konce 60. let začaly objevovat i strany, které bychom mohli zařadit do levé části politického spektra. Nová levice a Nová sociální hnutí, tvořené často studenty a intelektuály, vytvářely například Zelené strany a politická hnutí. Tyto formace zcela zjevně používaly populistickou rétoriku, Stavěly se totiž do role reprezentantů celého lidu (někdy dokonce celého lidstva) a zcela otevřeně pohrdaly politikou a vším politickým – tedy zejména elitami. Právě svou protielitářskou a protipolitickou rétorikou a chápáním lidí a lidu jako homogenní skupiny byly tyto strany zcela zjevně populistické (Mudde 2004: 548).

2.4.3. Nový populismus

Kořeny nového populismu můžeme klást do 80. let 20. století, kdy se začaly objevovat první strany nového typu charakterizované výzkumníky v politické vědě jako „pravicově populistické“. Postupem času se podobné politické subjekty začaly objevovat téměř ve všech západních demokraciích. V některých z nich se jim dokonce podařilo pevně zakotvit v místním politickém systému a pravidelně získávat i dvouciferné volební zisky. Jak upozorňuje Decker, na počátku pozorovatelé i političtí vědci předpokládali, že pravicový populismus je pouze přechodnou a chvilkovou fází a politické subjekty, jež ho reprezentují, rychle z politické scény vymizí. Jak můžeme pozorovat v dnešní době, tak krátkodobý fenomén to nebyl, jelikož mnoho těchto subjektů zapustilo v politických systémech západních zemí skutečně hluboké kořeny a populistická agenda se postupně začala stávat i součástí rétoriky a běžné politické praxe etablovaných stran (Decker 2003 47 – 48).

Za první projevy nového populismu můžeme spatřit v rakouské FPÖ Jörga Haidera. Úspěch FPÖ se objevila ve chvíli, kdy rakouský politický systém procházel krizí legitimacy. FPÖ se vynořila jako pravicový obránce zájmů střední třídy. Snažila se stavět do opozice k rakouskému konsorciačnímu modelu. V letech před vzestupem FPÖ dominovaly rakouskému systému dvě politické strany, které prakticky zasahovaly do veškerého politického života v zemi. Tento fakt se promítal i do enormního počtu jejich stran. Právě absolutní dominance těchto dvou stran se stala prvním a nejviditelnějším cílem kritiky ze strany FPÖ, která představovala sebe samu jako stranu chránící zájmy obyčejného lidu proti arogantním a nevypočitatelným elitám. Ideologicky vycházela FPÖ z pravicového nacionalismu, kdy se stavěla proti poválečnými elitami vybudované vizi Rakušanů jako ne-Němců a obětí druhé světové války. Navíc se vyznačovala protikatolickou orientací, což jí s německo-nacionalistickou orientací zajišťovalo podporu určitých segmentů populace. Jedním z nejvýznamnějších externích faktorů, které pomohly vzestupu FPÖ, byl příliv imigrantů a zahraničních pracovníků, kteří byli jedním z pomyslných „oni“. V průběhu let své existence strana pružně reagovala na vnitřní i mezistátní dění a přizpůsobovala svou agendu a rétoriku. Přinejmenším od chvíle, kdy předsednictví FPÖ strany stavělo na osobě charismatického lídra, který se dokázal situovat do role ochránce zájmu obyčejných Rakušanů, zejména Rakušanů střední třídy, ohrožených levnou pracovní silou ze zahraničí a také bujícím internacionalismem, jenž se projevil vstupem Rakouska do EU (Heinisch 2008: 67 – 83).

A další nové formace následovaly. V Itálii vznikly strany jako Forza Italia či Liga severu, které konstruovaly jejich vlastní vidění lidu proti zkorumpovaným elitám. Jak upozorňuje Peter Učeň, zatímco na Západě odkazuje termín „nový populismus“ spíše k pravicovým či extrémně pravicovým stranám, na Slovensku má termín nový populismus spíše centristické tendence s výrazným elementem anti-establishmentového apelu (Učeň 2004: 48).

2.5. Jak kategorizovat politické strany?

Dalším problémem, na který při zkoumání populistických subjektů narazíme, je otázka, zda můžeme od sebe oddělit populistické a nepopulistické subjekty. Daniel Albertazzi a Duncan McDonell srovnávají označování slovem populističtí s označováním slovem alkoholik a uvádějí literární definici alkoholika podle anglického spisovatele Dylana Thomase. Thomas napsal, že alkoholik je někdo, koho nemáte rádi a kdo pije stejně jako vy. Tato definice se podle nás dá velice snadno přenést i na případ populismu (Albertazzi – McDonell 2007: 2)

Lze říci, že populistická rétorika je v menší či větší míře přítomna téměř u všech politických subjektů. Chceme-li tedy definovat subjekty jako populistické, musíme se zaměřit na kritérium míry, tedy do jaké míry je populistická rétorika u nich přítomna? Albertazzi a McDonell upozorňují, že rozlišování mezi lidovou politikou, demagogií a catch-all politikou může být často velice problémové. Dále upozorňují že identifikace populismu ve stranické politice může být také často problémová, protože strany se často označují za levicové, pravicové, socialistické, konzervativní a podobně, ale velice zřídka bychom u nich našli sebeidentifikaci s populismem. Když už strany používají pojem populismus, většinou se od něj distancují a užívají jej jako hanlivé slovo ve spojitosti s politickými soupeři (Albertazzi – McDonell 2007: 2 – 3).

Otázka je, jakým způsobem přistoupit ke zkoumání subjektů, které bychom mohli považovat za populistické. Dnes již klasické teorie politických stran pohlížejí na strany jako na ideální typy podle jejich funkce, organizace nebo chování. Duvergerovy strany mas a kádrů, Neumannovy strany individuální reprezentace a sociální integrace či catch-all strany podle Kirchheimera. Tyto modely ale, zdá se, příliš nevyhovují nově vznikajícím typům stran, a to zejména v posledních několika letech. Zajímavější model pro naši potřebu nabízí Panebianco, který rozlišuje dva typy stran podle jejich organizace: volebně-profesionální stranu a masově byrokratickou stranu. První uvedená sdílí mnoho společných charakteristik,

jako je deideologizace a centralizace moci okolo jednoho lídra s catch-all stranou. Dalším znakem tohoto typu je její profesionalizace, která znamená, že strana stále více spoléhá na vnější konzultanty-odborníky (marketing...), ovšem to spolu s nízkou institucionalizací podle něj může vést k tomu, že se straně nedaří dlouhodobě spojit své voliče se společným projektem a voliči začínají být zmatení nestabilním a nejednoznačným chováním deideologizované strany (Hopkin – Paolucci 1999: 308).

Hopkin a Paolucci ve svém článku představují Olsonův teoretický rámec ve kterém Olson tvrdí, že vývoj stranických modelů v posledních dvaceti letech byl poznamenán volební profesionalizací stran, která snížila jejich ideologickou a programovou ukotvenost a oslabilu vazby s tradičními voličskými jádry. Dále došlo k oslabení vlivu členské základny stran a ke koncentraci vlivu kolem osoby lídra. Dalším důležitým faktorem je rozšíření masmédií do všech koutů společnosti, což vedlo ke snaze stran využívat k mobilizaci voličstva osoby lídra a nejužšího vedení strany, jejichž image je pečlivě připravená mediálními experty a odborníky na vztahy s veřejností. Programové body se vytvářejí podle průzkumů veřejného mínění ve snaze získat co nejširší voličskou podporu. Volební kampaň přestává být záležitostí ideologickou, ale užívá marketingové strategie ve snaze „prodat produkt“ (Hopkin – Paolucci 1999: 309-311).

Právě tento teoretický rámec nám umožňuje aplikovat na moderní politické stranictví stejné předpoklady, logiku a perspektivy, které nám slouží pro výzkum obchodu. Některé strany se totiž namísto dobrovolné organizace a identifikace se se základními společenskými cíli stávají druhem obchodní firmy, ve které se veřejné blaho stává sekundárním cílem, jakýmsi vedlejším produktem cílů těch, kdo tuto bussines firm stranu vedou (Hopkin – Paolucci 1999: 309).

Druhým stranickým modelem, který bude podle nás aplikovatelný na některé ze zkoumaných subjektů, je kartelová strana Katze a Maira. Jak autoři uvádějí, model kartelové strany se liší od strany mas, od strany kádrů i od catch-all strany a tvoří zcela samostatnou kategorii. Strany kartelu jsou v jejich pojetí výsledkem evoluční řady elitní strana – masová strana – catch-all strana – strany kartelu. Autoři postulovali, že s poklesem vazeb mezi voličskou základnou, členskou základnou a stranou došlo ke změnám ve financování stran, totiž že poklesly vnitřní finanční příjmy stran, které jsou ale nutné pro fungování stran a vedení kampaní. Náhradu za tyto vnitřní zdroje (dary členů, členské poplatky apod.) tak

začínají tvořit příjmy ze strany státu. Tím ovšem začínají být strany závislé na své existenci uvnitř systému, protože musí mít schopnost ovlivňovat způsob rozdělování peněz. Dalším definičním znakem strany kartelu je struktura odlišná od jiných typů. Členství je méně zavazující, členové necítí nijak silnou loajalitu a rozdíl mezi členem a nečlenem se stírá. Na druhou stranu jsou ovšem stranické buňky a organizace silně autonomní, což odpovídá i stupni autonomie mezi vlastními členy, kdy členové jednají spíše jako individua než organizované těleso. Nicméně rozhodující pravomoci má centrální těleso a úzká skupina vedení. Proto se rozdíl mezi relativně autonomní členskou základnou a pouhými příznivci a voliči v reálu postupně ztrácejí. Dominantní roli si udržuje profesionalizované vedení, které určuje cíle a směřování strany. Profesionalizace je dalším charakteristickým znakem takovéto strany. Pro vedení je důležitá politika profesí, je na jejím výkonu ekonomicky závislé. Kampaň spoléhá na vnější odborné zdroje, tedy na profesionální poradce. Důležitá je pozice strany v systému, v případě kartelové strany je jejím cílem stabilita stranického systému a její aktivní participace na něm tak, aby byla dále financovaná ze státních zdrojů. Strany kartelu tedy mají mezi sebou společný zájem, což omezuje volnou soutěž politických stran (Katz – Mair 1995: 17 – 21).

Eva Aarnio a Kyösti Pekonen tvrdí, že podle teorie kartelizace mají dnešní kartelové strany zejména tři hlavní funkce. Za prvé musí dát přesvědčivě najevo, že strana ví, co se děje ve světě, v Evropě a ve státě. Musí rozumět tomu, jaké jsou aktuální problémy dění. Za druhé musí strana dát přesvědčivě najevo, že ví, jak aktuální situace a problémy ovlivňují občany a zejména její voliče, musí dát najevo empatii a zdůraznit, že ví, jak tyto problémy řešit. A za třetí musí strana při tvorbě programu (což je příležitost k výběru a legitimizaci cílů strany) mobilizovat voliče a podnítit diskusi, ale tak, aby nenarušila kartel jako celek (Aarnio – Pekonen 1999: 201 – 202).

Zajímavou alternativu k uvedenému přístupu nabízí Grigore Pop-Eleches, který rozlišuje klasické a neortodoxní politické strany. Klasická nebo mainstreamová (jak ji nazývá on) je taková strana, jejíž elektorát je založen na rozpoznatelné a umírněné ideologii spíše než na postavě leadra nebo na extrémistické ideologii. Neortodoxní strana se od mainstreamové liší tím, že odpovídá jednomu z následujících tří kritérií. Může přijmout nějakou extremistickou politickou platformu, upozadí svou ideologii nebo se stane pouze nástrojem pro prosazování vůle svého leadra. Popřípadě vznikne kombinace uvedených tří kritérií. Pop-Eleches ve svém článku nabízí i typologii neortodoxních stran. Při typologizaci využívá tři

kritérií. Je to ekonomicko-politická orientace, míra spoléhání se na etno-nacionalistickou rétoriku a organizační dimenze, ve které se soustředí na míru významu leaderů ve straně. Rozlišuje tedy na radikální levici, extrémní nacionalisty, nacionální populisty a nové (centristické) populisty. Pro účely naší práce jsou důležité zejména dva poslední uvedené typy. Nacionálně populistické strany Pop-Eleches definuje jako takové, u nichž je nacionalismus sice přítomen, ale v umírněnější formě než u jejich extrémních příbuzných. Tyto strany taktéž nemají ve svém repertoáru pouze nacionalismus, ale disponují širší školou nenacionalistických témat. Nové (centristické) populistické strany naopak definuje tak, že nepřijaly žádnou extrémní ideologii, často se prohlašují za neideologické či nepolitické a stojí a padají s osobou jejich leadera. Osoba leadera je v tomto případě důležitá, protože, jak Pop-Eleches uvádí, je často primárním účelem těchto stran sloužit k naplnění politických ambicí jejich leaderů (Pop-Eleches 2010: 225 –232).

3. Nové politické strany a hnutí ve zkoumaném regionu

3.1. Česká republika

3.1.1. ANO 2011

Politické hnutí ANO 2011 bylo podle databáze ministerstva vnitra ČR zaregistrováno 11. května 2012. Zkratka ANO 2011 odkazuje na sdružení Akce nespokojených občanů, které vzniklo v listopadu roku 2011. Popud ke vzniku tohoto hnutí vzešel od podnikatele a miliardáře Andreje Babiše, který 4. listopadu 2011 zveřejnil otevřený dopis občanům s názvem Výzva ANO 2011. V tomto dokumentu se Andrej Babiš pozastavuje nad stavem politiky, kterou kritizoval již v předchozích letech. Někteří političtí komentátoři v médiích uváděli, že zveřejnění této výzvy bylo jen dalším krokem v Babišově cestě do politiky (Novotný 2011) Andrej Babiš se skutečně již v letech předtím ostře vymezoval proti politické korupci a připojoval se k nejrůznějším občanským výzvám. V tomto dokumentu Andrej Babiš kritizuje vše prorůstající korupci, kterou politici okatě přehlížejí, dále kritizuje špatné hospodaření vlád, které pod něj zadlužili Českou republiku a to i přestože tato země nezdědila žádné dluhy z předchozího režimu. Zároveň srovnává situaci ve společnosti se situací před listopadem 1989. Odkazuje k tomu, že české země v minulosti prosperovali a vyzývá český národ ke sjednocení a rázným krokům proti zkorumpovaným politikům, jejichž hašteření dále přispívá k již tak špatné situaci (Babiš 2011).

Podle webových stránek hnutí vzniklo díky podpoře ze strany voličů, kteří vyjadřovali podporu Babišově výzvě. Andrej Babiš již v této výzvě naznačil možnost transformace v politickou stranu: „Pokud se nám podaří nejpozději do dvou let ‚zaplnit Václavské náměstí‘ a představit na něm konkrétní vizi budoucnosti České republiky a konkrétní osobnosti, které tento stát změní ve prospěch nás všech, může se naše hnutí transformovat v politickou stranu a prosadit se v parlamentních volbách 2014“ (Babiš 2011).

Andrej Babiš se narodil v roce 1954 v Bratislavě v úřednické rodině. V roce 1974 složil maturitní zkoušku na Gymnáziu Tomášikova v Bratislavě a nastoupil na Vysokou školu ekonomickou, kde studoval zahraniční obchod. Při studiu na vysoké škole se věnoval činnosti ve studentské organizaci AISEC. Později se stal dokonce prezidentem této organizace, což mu umožnilo vycestovat i do zemí na západ od Československa jako byla Francie či Belgie. Po absolvování Vysoké školy ekonomické nastoupil do podniku zahraničního obchodu Chemapol Bratislava. V roce 1985 byl vyslán jako delegát Petrimexu do Maroka kde,

zastupoval patnáct podniků zahraničního obchodu. V roce 1991 se vrátil zpět do Československa a stal se ředitelem obchodní skupiny, která měla na starost dovoz veškerých surovin na výrobu hnojiv v rámci podniku zahraničního obchodu Petrimex. Krátce po rozpadu Československa 25. ledna 1993 zakládá Andrej Babiš společnost Agrofert. Ta se díky vstupu švýcarského investora v roce 1995 a úzké spolupráci s bankou Citibank velmi rychle rozrostla do dnešních rozměrů (Babiš 2013).

V současné době se podnikatelské aktivity Andreje Babiše nezaměřují na chemický průmysl, jak tomu byla na počátku jeho podnikání, ale na potravinářství a média. Po předčasných volbách se stal poslancem Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, místopředsdou vlády a ministrem financí (nasipolitici.cz 2015).

Po registraci ministerstvem vnitra v květnu 2012 se již jako řádný politický subjekt zúčastnilo hnutí podzimních senátních voleb. Žádný z kandidátů navržený tímto hnutím neuspěl (volby.cz 2014), ale zcela jistě byla účast v těchto volbách dobrým způsobem, jak hnutí dále propagovat. Předsdou hnutí byl zvolen jeho zakladatel Andrej Babiš, který je po celou dobu existence hlavní osobností (Babiš 2013)

Hnutí se připravovalo na řádné volby do poslanecké sněmovny, které se měly uskutečnit na podzim roku 2014. V roce 2013 však propukl politický skandál, který vedl k pádu vlády, ustanovení úřednického kabinetu a vyhlášení předčasných voleb, které se konaly ve dnech 25. – 26. října 2013. Politický skandál, který vedl k pádu vlády, dodal další munici pro mimoparlamentní hnutí, které se již předtím velice kriticky stavělo k celému dosavadnímu establishmentu.

Zajímavým vývojem si v tomto období prošla programatika Babišova hnutí. V období do pádu vlády až do září se hnutí omezovalo na výpady proti „zkorumpovaným politikům“ a více méně bylo závislé na vyjádřeních svého předsedy, který různými vyjádřeními formuloval názory hnutí. Samotný program představilo hnutí v září. Nemůžeme ovšem mluvit o jednom uceleném programu, protože program hnutí se od představení první verze neustále měnil prakticky až do voleb. Změny, které hnutí provádělo ve svém programu (svých programech), zakládalo na neustávajících průzkumech, které zpracovávalo mezi veřejností. Nejen své programové teze formulovalo hnutí na základě postojů veřejnosti (Pokorný 2013). Andrej Babiš kolem sebe skládal tým osobností, které se později měli stát základem pro kandidátní

listiny již v období před vládní krizí. Na seznamu osobností kolem Babiše se tak ocitli známé tváře jako herec Martin Stropnický.

Hnutí ANO 2011 bylo odpočátku vytvářeno velice profesionální způsobem. Opíralo se o týmy poradců a expertů. Hnutí si dokonce najalo známou americkou agenturu PSB, která v minulosti spolupracovala s Tonym Blairem, Billem Clintonem, nebo Sylvem Berlusconiem (v českém politickém prostředí v minulosti tato agentura spolupracovala s ČSSD) (Kreč 2013). Píšu-li o Sylvii Berlusconi, musím uvést, že Andrej Babiš se nevyhnul srovnáním s tímto Italským politikem, který se stal jakýmsi prototypem populistického politika. Je možné, že Andrej Babiš našel u Berlusconiho inspiraci pro některé své kroky, protože podobně jako Berlusconi, i Andrej Babiš vstoupil do politiky jako movitý podnikatel a podobně jako předním Berlusconi v Itálii, neváhal Andrej Babiš investovat peníze k nákupu médií. Stal se tak majitelem jedné z největších deníků v České republice – Mladé fronty a Lidových novin spolu s jejich přidruženými internetovými portály (ceskatelevize.cz 2015a).

Právě vstup Babišem ovládaného koncernu do oblasti médií byl hojně kritizován ze strany politiků etablovaných politických stran či některými odborníky. Jiní naopak upozorňují na to, že čtenáři vědí, komu jaké médium patří a jsou na to připraveni (Jelínek 2015).

Volební kampaň před parlamentními volbami 2013 se nesla, ze strany ANO hlavně v duchu kritiky současné politiky a poměrů ve společnosti. Andrej Babiš poukazoval na svůj úspěch jako na úspěch podnikatele a zpočátku razil heslo, že bude stát řídit jako firmu. Ačkoli v průběhu kampaně těsně před volbami toto heslo přestal používat. Protože programy k volbám roku 2013 již nejsou dohledatelné, jsem v oblasti programatiky té doby odkázán na sekundární zdroje.

Ve svém programu tedy hnutí chtělo odpovědnější hospodaření státu, protože tak tomu podle nich zatím není. V ekonomické oblasti hnutí chtělo zlepšit výběr daní, snížit zadlužení a nepřipustit zvyšování daní. V sociální oblasti se strana vyslovuje pro spravedlivý stát rovných příležitostí, kde by měla platit solidarita pro občany, kteří se ne vlastní vinnou dostanou do tíživé situace. Druhým dechem hnutí dodává, že chce důsledně bojovat proti zneužívání sociálních dávek zavedením účinných kontrolních mechanismů. Podmiňují dávky pro dlouhodobě nezaměstnané jejich aktivním zapojením do pracovního procesu. Ohledně mezinárodních struktur se hnutí v první verzi programu vyslovovalo pro prohlubování a upevňování členství v NATO (Dostál 2013)

V Podzimních volbách 2013 Babišovo hnutí uspělo a se ziskem 18,65% hlasů získalo 47 mandátů a umístilo se na druhém místě za do té doby opoziční ČSSD, která získala 50 mandátů. Ačkoli se hnutí v průběhu kampaně vymezovalo proti etablovaným politickým stranám jakožto představitelům vládnoucího establishmentu, nemohlo ignorovat svou sílu. Nakonec se po volební vyjednávání rozhodlo vstoupit do koalice s vítěznou sociální demokracií a KDU-ČSL (Křesťanskou a demokratickou unií – československou stranou lidovou) (lidovky.cz 2014) Hnutí ANO 2011 jakožto druhá nejsilnější strana má výrazný vliv na fungování vlády.

Organizační struktura strany je dána jeho stanovami. K poslední změně stanov došlo 12. 3. 2015. Tato poslední změna posílila pozici předsedy hnutí, který byl na stejném sjezdu, kde došlo ke schválení nových stanov, zvolen. Nově má předseda příslušného orgánu rozhodující hlas v případě rovnosti hlasů. To znamená, že například na/rovni celostátního předsednictva je to předseda hnutí, tedy Andrej Babiš. Předseda hnutí také podle změněných stanov má právo jednat při zastupování strany samostatně. Centralismus se v hnutí ANO projevil také tím, že předsednictvo hnutí má právo nominovat kandidáty do všech druhů voleb. Ačkoli je třeba poznamenat, že konečné schválení kandidátky proběhne v příslušném výboru hnutí.

Hnutí je podle svých stanov tvořeno místními, oblastními a krajskými organizacemi, které jsou zastřešeny orgány s celostátní působností. Celostátní sněm, který rozhoduje o stanovách, volí členy do nejvyšších funkcí s celostátní působností a rozhoduje o jejich odvolání, se má konat nejdéle každé dva roky a svolává jej předseda hnutí. Povinnost svolat jej má vždy, když o to požádají alespoň 2/3 všech oblastních organizací. V době mezi jednotlivými sněmy je nejvyšším orgánem hnutí Výbor, který zasedá zpravidla jednou za čtvrtletí. Jeho členy jsou všichni předsedové krajských organizací a členové předsednictva. Do pravomocí Výboru spadá rozhodování o rozpočtu a finančních otázkách, schvalování kandidátních listin pro jednotlivé volby, rozhodování o volebním programu a také rozhodování o platnosti usnesení nižších orgánů, jsou-li v rozporu se stanovami. V období mezi zasedáními Výboru řídí hnutí Předsednictvo, které je jeho statutárním orgánem. Je složeno z předsedy, prvního místopředsedy, až čtyř řadových místopředsedů a dalších až osmi členů. Předsednictvo má právo hospodařit s majetkem, navrhnout rozpočet a vnitřní předpisy atd. Mimo jiné ovšem má předsednictvo právo rozhodovat o zřízení anebo sloučení či zrušení krajských i místních organizací a může nominovat kandidáty do všech typů voleb (Stanovy politického hnutí ANO 2011 2013: 8-11).

ANO 2011 je registrováno jako politické hnutí a tento brand používá. Vytýká mu to Stanislav Balík, s argumentací, že běžně jsou hnutí spojována s politickými formacemi tvořenými zdola, která teprve časem vytvoří z počátečního společenského vzepětí organizační strukturu. Hnutí ano je ovšem od počátku projektem jednoho muže (Dourek 2015).

Hnutí ANO 2011 naplňuje charakteristiky populistického subjektu v mnoha ohledech. Vezmeme-li si tři hlavní charakteristiky uvedené v teoretické části této práce, tedy 1) chápání lidu a elity jako homogenních celků, 2) zdůraznění antagonismu mezi nimi a 3) chápání lidu jako morálně nezkaženého suveréna, konstatuji, že všechny tři prvky jsou u hnutí ANO 2011 přítomné.

Co se týče první charakteristiky, je toto chápání přítomno již ve Výzvě ANO 2011. Andrej Babiš v ní vyzývá ke sjednocení obyvatelstva a nalezení společného cíle. Ovšem vnímání elity jako jednoho celku je v tomto případě zpochybněno, protože ve stejném dokumentu hovoří o tom, že i mezi politickou elitou jsou slušní a pracovití lidé a ti by se měli zapojit. Jasnější je ovšem antagonický vztah mezi lidem a elitou. Babiš například kritizuje elity, které tvořili předchozí vlády, že jsou zkorumpované a po celou dobu samostatného českého státu rozkrádaly Českou republiku a pak měly „drzost“ chtít po občanech, kteří za nic nemohli (chápání lidu jako morálně nezkaženého suveréna), aby si v době hospodářské krize utahovali opasky (Válková 2011). Stejná rétorika, tentokrát ovšem poněkud zmírněná mířením pouze na pravicovou opozici zaznívá i po vstupu do vlády. Je možné, že zaměření se pouze na pravici je dáno koaliční spoluprací ANO s ČSSD a dále také neutuchajícími útoky ze strany této pravicové opozice, zejména jeho nejhlásitějšího kritika Miroslava Kalouska. Andrej Babiš velice často opakuje, že právě zkorumpovaná pravice vytvořila prostor pro jeho volební úspěch (ceskatelevize.cz 2015b).

Podíváme-li se na organizační strukturu, ANO 2011 podle nás odpovídá modelu bussiness-firm strany tak, jak ji definovali Hoppkin a Paolucci. Když bychom použili typologii Pop-Elecheseho, mohli bychom toto hnutí identifikovat jako novou (centristickou) populistickou stranu, zejména s přihlédnutím k analýze její programatiky a dominantní roli Andreje Babiše.

3.1.2. Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury

Hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury bylo jednou z politických formací, která se účastnila posledních voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, které se konaly předčasně na podzim 2013 za okolností, které byly popsány výše. Předtím, než se budu věnovat samotnému hnutí, krátce bych chtěl charakterizovat jeho předsedu, jehož jméno bylo obsaženo v názvu hnutí.

Tomio Okamura se narodil 4. července 1972 v Tokiu do smíšeného manželství. Jeho matkou byla Češka a otec byl japonsko-korejského původu. Jak sám uvádí, v dětství žil střídavě v Japonsku a v bývalém Československu. Vzdělání absolvoval celé v Československu, kde absolvoval základní školu a poté maturoval na střední škole chemicko - průmyslové. Po maturitě žil v Japonsku, kde, jak sám říká, neměl dostatečné prostředky na studium vysoké školy, která je drahou záležitostí. V Japonsku vystřídal několik dělnických zaměstnání. Živil se například jako popelář a později jako obsluha v kině. Také se neúspěšně pokoušel živit prodejem českého skla, které si nechával posílat od kamaráda (Rakušanová 2010, tomio.cz 2011).

Následně se přestěhoval do Prahy, kde se začal živit výukou Japonštiny. Od roku 1995 začal podnikat především v oblasti cestovního ruchu se zaměřením na japonské turisty. Pro své zainteresování v cestovním ruchu se účastnil na vedení Asociace českých cestovních kanceláří a agentur, kde v letech 2009 – 2014 zastával pozici viceprezidenta a mluvčího. Tomio Okamura, se mimo své podnikatelské aktivity účastnil veřejného života a byl aktivním participantem občanské společnosti. Mimo jiné byl patronem Fondu ohrožených dětí Klokánek a českým ambasadorem Evropského roku mezikulturního dialogu. Mezi jeho podnikatelské aktivity mimo cestovní ruch také patří obchod s japonskými potravinami a dalším japonským zbožím v České republice. Další aktivitou je pozice vydavatele Pivního magazínu (Rakušanová 2010, tomio.cz 2011).

Do politiky vstoupil roku 2012, kdy byl zvolen senátorem Parlamentu České republiky. Okamura se také pokoušel kandidovat na prezidenta České republiky, ale nedostal se až do přímého boje. Podmínkou pro účast ve volbě prezidenta je sehnání 50 000 podpisů voličů. Ministerstvo vnitra ČR Tomia Okamuru vyřadilo pro nedostatečný počet podpisů na petičních arších, když předtím řadu podpisů pro nedostatky nezapočítalo (Kopecký 2012). V následujícím roce založil politické hnutí, kterému se budu nyní věnovat (tomio.cz 2011)

Hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury bylo zaregistrováno Ministerstvem vnitra v červnu roku 2013 jako hnutí Úsvit přímé demokracie, o měsíc později bylo přidáno do názvu jméno jeho zakladatele (mvcr.cz) a jeho zformování předcházela práce přípravného výboru, který dal dohromady Okamura v dubnu téhož roku. Hnutí se volně inspirovalo knihou ekonoma Pavla Kohouta Úsvit, který ve své knize prosazuje implementaci prvků přímé demokracie do politického systému České republiky (Kopecký 2013).

Hlavní programovou tezí tohoto hnutí byla snaha o implementaci prvků přímé demokracie. Podporu tomuto hnutí již od jeho vzniku deklaroval kromě autora zmíněné knihy například v té době nezařazený poslanec Radim Fiala (zvolený za ODS) či další nezařazený poslanec Aleš Roztočil (zvolený za TOP 09). Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013 hnutí překročilo pětiprocentní volební práh a se ziskem 6,88 % hlasů obsadilo 14 mandátů (volby.cz 2013, Okamura 2013).

Jméno zakladatele hnutí bylo odstraněno z názvu 2. 6. 2014, což mohlo být předzvěstí jeho pozdějšího rozpadu. Strana a Okamura vysvětlili změnu názvu tím, že občané již vědí, s kým je strana spojená. Navíc se spekulovalo, že za přejmenováním stojí neúspěch ve volbách do Evropského parlamentu a také silná antiimigrační rétorika, která byla podle Okamury předčasná. Mohla to být také reakce na problémy s financováním, když se ukázalo, že předseda Okamura si nechával proplácet pochybné faktury na více než 900 000 korun a poté, co se na neprůhledné účetnictví přišlo, nebyl schopný situaci dostatečně vysvětlit. Ve stejné době se Úsvit rozhodl přijmout další členy, ačkoli měl v té době 14 poslanců, měl pouze 9 členů (Kopecký 2014).

V následujících měsících hnutí klesaly volební preference a dostávalo se v průzkumech dokonce pod pětiprocentní hranici. V únoru 2015 proběhl náhlý převrat, při kterém poslanci nejprve vyměnili v čele poslaneckého klubu Okamurovi věrného Fialu aby pak následně ohlásili vznik nové politické strany, která se měla inspirovat ve francouzské Národní Frontě Le Pena. Okamura byl proti. Ačkoli rebelující poslanci tvrdili, že se nejedná o žádnou revoluci, ale dění je výsledkem přirozeného vývoje. Okamura prohlásil, že se prakticky jedná o konec hnutí. Poslanci vysvětlili svůj postup ztrátou důvěry vůči předsedovi Okamurovi, kterého podle stanov bylo velice obtížné odvolat (Úsvit měl stále 9 členů a podle stanov pro jeho odvolání muselo být sedm z nich) a dále také neztotožněním se s rétorikou, kterou předseda používal. Poslanci tvrdili, že se bojí toho, že je lidé budou označovat za fašisty.

Poslanci upozorňovali, že i přes Okamurův slib, hnutí dále nepřijímalo žádné nové členy a navíc Okamura začal používat xenofobní rétoriku, když například na sociálních sítích sdílel výzvu, aby občané nekupovali kebaby, protože jimi podporují terorismus (Kopecký 2015).

Tomio Okamura byl následně vyloučen z poslaneckého klubu hnutí společně se svým podporovatelem Radimem Fialou. Protože ostatní poslanci stále neměli dostatečný počet hlasů, aby jej mohli odvolat z čela hnutí, paradoxně zůstal jeho předsedou až do května 2015, kdy se rozhodl z hnutí vystoupit. Okamura uvedl, že byl z hnutí vypuzen lidmi, kteří se cíleně snažili sabotovat jeho práci a jeho snahu o zavedení přímé demokracie. Rozhodl se, že založí novou politickou formaci s názvem Svoboda a přímá demokracie, ve které se bude své cíle snažit dále prosazovat. Spolu s ním samozřejmě nový subjekt zakládal také věrný Radim Fiala (Kopecký – Venturová 2015).

Hnutí Úsvit mělo za celou dobu předsednictví Tomia Okamury pouze 9 členů, jak jsem uvedl výše. Také mělo poměrně zajímavé stanovy. Podle stanov zaregistrovaných ministerstvem vnitra 2. 6. 2014 byla nejvyšším orgánem hnutí konference, jejímiž členy byli všichni členové hnutí. Tato konference se měla sházet minimálně jednou ročně. Konference volila nebo odvolávala členy všech funkcí, ale pro platné hlasování bylo třeba tři čtvrtin hlasů. To znamená, že v případě 9 členného Úsvitu bylo pro odvolání předsedy třeba 7 hlasů. Konferenci svolával předseda hnutí podle svého uvážení nebo na základě písemné žádosti minimálně jedné čtvrtiny členů. Konference také měla rozhodovat o programu hnutí, vzniku členství a změnách stanov. Statutárními orgány hnutí byl jeho předseda spolu s tajemníkem. Předseda rozhodoval o všech úkonech, které nebyly vyhrazeny jinému orgánu, a měl všeobecnou zodpovědnost za činnost strany mezi zasedáními konference. Tajemník měl vypracovávat revizní zprávu, zabezpečoval výkon rozhodnutí předsedy a ostatních orgánů hnutí a také zodpovídal za nakládání s financemi hnutí. Předsednictvo, které tvořil předseda, tajemník a tři další členové navrhovalo a schvalovalo kandidátní listiny do všech voleb a zodpovíдалo za zřízení a řízení volebního štábu. Podle poslední verze stanov také dávalo předsednictvo předsedovi souhlas s plněním smluv nad 10 000 000 korun (Stanovy politického hnutí Úsvit přímé demokracie zaregistrované 2. 6. 2014).

Hnutí Úsvit bylo téměř bezvýhradně závislé na příspěvcích od státu. Je úsměvné, že rok po volbách se psalo, s jak vysokým ziskem hnutí hospodařilo díky státním příspěvkům, které

strany získávají například za volební úspěch či za počet mandátů v poslanecké sněmovně (Pokorný 2014).

Je zajímavé, že ačkoli dnes, v roce 2016, již Tomio Okamura není členem původního hnutí, které se transformovalo, změnilo název (na Úsvit – Národní koalice) a stanovy, program hnutí publikovaný na jejich stránkách stále nese datum z roku 2013. Při bližším zkoumání ovšem zjistíme, že se rozhodně nemůže jednat o totožný program, se kterým šlo hnutí do voleb. Po delším hledání se mi prostřednictvím blogu Lubomíra Kopečka na serveru aktuálně.cz podařilo najít odkaz na dokument jakéhosi nedatovaného programu hnutí. Protože Kopečkův článek byl zveřejněn 18. 10. 2013, soudím, že se skutečně jedná o předvolební program, se kterým šlo hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury do voleb (Kopeček 2013).

Protože se mi nepodařilo dohledat původní programový dokument s určitostí, jsem odkázán citovat preambuli volebního programu z diplomové práce Barbory Janákové z Fakulty sociálních věd UK. „Hnutí Úsvit přímé demokracie žádá zásadní ústavní, politické a legislativní změny. Bez těchto změn nemá naše země ani její občané úspěšnou budoucnost. Musíme ukončit destrukci základních funkcí státu a rozkrádání daní jeho občanů. Považujeme za nutné ukončit demo-demokracii, ve které vládou kmotrovské stranické mafie. Falešné hry politických stran na levici a pravici přivedly naši republiku do bludného kruhu ekonomické krize, hlubokých dluhů a vysokých daní. Musíme prosadit změny, které vrátí občanům důvěru v demokracii. Změny, které vrátí smysl „férovému“ podnikání a poctivé práci. Lidé musí znovu vědět, že za své daně dostanou důstojnou penzi, vzdělání, zdravotní a sociální péči. Stát bude garantem jejich bezpečí a strážcem práva a svobody. Nestačí jen brečet a nadávat. Najděme společně odvahu a změňme naši budoucnost.“ (Program hnutí: Deset zásadních programových bodů politického hnutí Úsvit přímé demokracie cit. dle Janáková 2014: 30)

Program hnutí objevený díky blogu Lubomíra Kopečka obsahuje několik bodů, o které bude hnutí usilovat. Předně jde o implementaci prvků přímé demokracie. Žádá tedy mimo jiné: Zavedení přímé volby poslanců, starostů a hejtmanů, uzákonění zákona o referendu, odvolatelnost politiků prostřednictvím referenda a zákaz souběhu funkce poslance nebo senátora s funkcí ministra ve vládě. Důsledné oddělení moci zákonodárné a výkonné má být zajištěno tím, že vláda bude jmenována prezidentem přímo voleným občany bez nutnosti vyslovení důvěry Poslaneckou sněmovnou. Dále chce hnutí uzákonit zákaz zadlužování státu.

Apel klade také na zastavení dalšího předávání suverenity směrem k institucím EU. Zajímavé je, že hnutí v tomto programu přímo uvádí, že nechce participovat na vládě (Program hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury).

Z výše uvedeného vyplývá, že hnutí Úsvit si nedávalo příliš záležet na konstrukci pojmu lid. Toto je ovšem nahrazeno odvoláváním se na prvky přímé demokracie, která vymezení tohoto pojmu substituuje. Konstrukce elity je ovšem zcela zřejmá například z uvedené preambule volebního programu. Vládě elity tvořené „kmotrovskými stranickými mafiami“ může učinit přítrž pouze vláda všeho lidu prostřednictvím referend a dalších prvků přímé demokracie. Další prvek, který byl znatelný v rétorice hnutí a zejména jejího předsedy byla antipolitičnost, o které svědčí fakt, že ve volebním programu bylo zahrnuto, že se nechtějí podílet na případném vzniku vlády. Stejně tak je patrná jistá antiideologičnost této politické formace. Úsvit přímé demokracie podle mého názoru nejlépe odpovídá modelu kartelové strany popsané v teoretické části. Jsem si vědom možné kritiky, ale přesto podle mého názoru uchycení tohoto subjektu ve stranickém systému, porovnání rétoriky před volbami s umírněnější rétorikou po volbách a závislost na státních financích odpovídá nejlépe konceptu kartelové strany Katze a Maira. V případě Pop-Elechesovy typologie považujeme Úsvit, vzhledem k tématům a rétorice za nacionálně populistickou stranu.

3.2. Slovensko

3.2.1. Siet'

Stejně tak, jako byly či jsou výše probírané formace formacemi jednoho muže, i slovenská Siet' je úzce svázána s jedním jménem. Mužem, který stranu založil a stal se jejím předsedou, je Radoslav Procházka. Nejprve se tedy budu věnovat jeho osobě a až následně charakterizuji stranu Siet'.

Radoslav Procházka se narodil 31. 3. 1972 v Bratislavě po absolvování gymnázia a vysoké školy práva v Bratislavě odjel studovat postgraduální a doktorandské studium do USA na Yale Law School. Po návratu na Slovensko získal své PhD a následně docenturu v roce 2005. Od roku 1996 působí v akademické sféře jako vyučující oboru teorie a dějin státu a práva. Mimo jiné je také autorem několika monografií a odborných článků, ve kterých se věnuje především oblasti filosofie práva, evropskému a ústavnímu právu. Působil i v advokátní praxi, také v roli poradce Ústavního soudu Slovenské republiky a poradce Delegace

Evropské komise. Stal se také historicky prvním zástupcem Slovenska před Evropským soudním dvorem. Působí i ve Slovenské advokátní komoře, kde od roku 2007 vykonával funkci člena předsednictva. Ve volbách do Národního shromáždění Slovenské republiky byl v roce 2010 zvolen poslancem za KDH (Kresťanskodemokratické hnutie) (volby.statistics.sk). V předčasných parlamentních volbách v roce 2012 kandidoval znovu za KDH a znovu se stal poslancem (volby.statistics.sk). V Národní radě působil jako předseda a místopředseda ústavněprávního výboru. Pokusil se o obrodu pravice a zejména KDH, které se podle něj mělo stát vůdčí stranou pravice na Slovensku. Proto představil program platformy Alfa, který podle něj měl reagovat na dosud defenzivní postavení KDH a pravice a přilákat a unifikovat pravicové voliče (Husárová 2012). 18. 2. 2013 potvrdil svůj odchod z KDH, který zdůvodnil názorovými rozdíly a nedostatečnou podporou platformy Alfa ze strany KDH (Matus 2013). Procházka se zúčastnil prezidentských voleb v roce 2014 jako občanský kandidát. V prvním kole překvapivě získal 21, 24% skončil třetí v pořadí se ztrátou 52 448 hlasů na druhého Andreje Kisku, který se následně ve druhém kole stal prezidentem, když porazil vítěze prvního kola, premiéra Roberta Fica (volby.statistics.sk). Po prezidentských volbách ohlásil záměr vybudovat novou stranu, a protože ji chtěl podle vlastního tvrzení vybudovat jako zcela nový subjekt, vzdal se poslaneckého mandátu (Siet' 2016; Aktuality.sk 2016).

Od prezidentských voleb začal Procházka budovat přípravný výbor nové strany, k čemuž využíval i pomoci občanského sdružení Alfa, které se přeměnilo z platformy, kterou založil ještě jako člen KDH (pravda.sk 2012). Prohlásil, že se chce vrátit k étosu lidových stran a vytvořit funkční pravicovou opozici vůči Smeru SD premiéra Roberta Fica dominujícímu na levici. Prohlásil, že nově připravovaná strana by měla dát šanci nové generaci politiků, kteří jsou charakterističtí pracovitostí, odbornou zkušeností a silným životním příběhem. Do přípravného výboru se mimo jiné zapojila i primátorka Prievidze Katarína Macháčková. Procházka se také vyjádřil v tom smyslu, že nestojí o to, aby se do nové formace zapojovali lidé spjatí s komunistickým režimem. V dubnu 2014 byl představen název nové strany, totiž Siet' a její logo. Zároveň ohlásil, že začíná sbírat podpisy potřebné pro registraci nového politického subjektu (Vražda 2014; Mikušovič 2014).

Siet' byla podle databáze ministerstva vnitra Slovenské republiky zaregistrována 12. 6. 2014 (ives.sk 2016). Straně od počátku dávaly průzkumy veřejného podporu na nový subjekt poměrně silnou podporu. Již v květnovém průzkumu uveřejněném na sme.sk Siet' držela druhé místo za vládním Smer SD. Již v období před registrací subjektu se Procházka jako jeho

hlavní představitel vyjadřoval k budoucímu programu a hodnotám, které Siet' bude zastávat. Představil tak tři pilíře, kdy prvním pilířem mělo být snížení počtu ministerstev, druhým soustředění se na plnohodnotné čerpání evropských dotací a třetím použití výnosu z privatizace slovenského Telekomu na úhradu státního dluhu a podporu občanů prostřednictvím místních samospráv (sme.sk 2014).

Siet' si jako nová strana prošla první krizí již v létě roku 2014. Jako strana spojována primárně se svým předsedou se stala obětí politického skandálu, když byl Radoslav Procházka obviněn poslancem strany Igorem Matovičem ze snahy neplatit část propagace v Matovičem placených médiích oficiálně, tedy tzv. bez bloku a tímto způsobem krátiť stát na daních. Matovič zveřejnil nahrávku, která měla jeho tvrzení dokládat. Navíc z nahrávky mělo vyplývat, že je Procházka po prezidentských volbách zadlužený, protože ho kampaň k prezidentským volbám stála víc, než dosud přiznával. Procházka se bránil, že nahrávka je sice autentická, ale umně sestříhaná a Matovičova tvrzení se nezakládají na pravdě. Tvrdil, že přišel žádat Matoviče o přátelskou slevu, protože sice není zadlužený, ale také nemá mnoho prostředků pro rozjetí propagační kampaň. Oba dva si vzájemně přes média následně vyměňovali vzkazy a Matovič dokonce Procházkou posílal na detektor lži, což Procházka nejprve přijal a následně odmítl. Po čase se na internetu objevila celá nahrávka, která sice prokázala, že Procházka nemá dluhy a tvrdí v ní, že chce začít s novou politickou formací bez předchozích závazků a tím nebýt v područí nikoho, ale zároveň z ní přímo explicitně nevyplývá, že by nechtěl část propagace tzv. bez bloku. Celá věc byla prošetřována policií a Procházka byl dokonce obviněn. Celý případ byl ale následně odložen. Tato kauza poškodila Siet' v očích slovenské veřejnosti (Filo 2015).

Na volebním sjezdu 1. září 2014 v Žilině podle očekávání Radoslav Procházka zvolen předsedou strany. Na stejném volebním sjezdu strana schválila stanovy a zvolili místopředsedy hnutí, kterými se stali bývalý poslanec Andrej Hrnčiar a proděkanka Fakulty mezinárodních vztahů Ekonomické univerzity v Bratislavě Katarína Cséfalvayová, primátorka Prievidze Katarína Macháčková, poslanec NR SR Miroslav Beblavý a bývalý šéf košického kardioustavu Eduard Adamčík. Cíle strany byly proklamovány následovně. Strana chce změnit přístup státu k občanům tak, aby stát v původním smyslu pomáhal a sloužil občanům a nekladl jim překážky a obecně změnit vzájemný vztah občanů a státu. Dále cíle odkazovaly na již proklamovanou snahu zlepšit čerpání evropských fondů (webnoviny.sk 2014)

Organizační struktura Siete odpovídá standartní politické straně. Nejvyšším orgánem je Sněm, který zasedá jednou ročně, ale může být svolán mimořádný sněm v případě uvolnění funkce předsedy anebo na návrh 1/3 místních center. Sněm volí 3/5 většinou předsedu, místopředsedy a nadpoloviční většinou další členy představenstva. Přijímá a mění stanovy, stejně tak jako rozhoduje o programu. Předseda strany je volen stejně jako místopředseda na 2 roky, může být odvolán 3/5 většinou delegátů sněmu a svolává a řídí předsednictvo. Je statutárním orgánem strany. Předsednictvo tvoří předseda, 1. místopředseda, řadový místopředsedové a maximálně 5 dalších členů. Předsednictvo rozhoduje o členství ve straně, přijímá vnitřní předpisy, schvaluje kandidátní listiny a jmenuje a odvolává předsedy nižších organizačních struktur. Také jmenuje na návrh předsedy kancléře strany. Dalšími orgány jsou Rada slovenských regionů, shromáždění klubů s předsedou v čele, shromáždění místních center a předsedové oblastních center. Místní centra si sami volí předsedu stejně jako kluby. Místní centra zasedají minimálně 4 krát ročně. Rada regionů je tvořena předsednictvem a předsedy místních a oblastních center. Rada regionů předkládá ke schválení kandidátní listiny do voleb do územních samospráv (Siet' 2015).

Volební program Siete se nazývá Plán Siete pre roky 2016 – 2020. Je rozdělený na tři zóny. V první je deset základních závazků s přesným harmonogramem plnění. Ve druhé zóně navrhuje kroky vedoucí ke zlepšení fungování státu a také ekonomické situace na Slovensku, mimo jiné chce zakročit proti neplatičům faktur, podpora řemeslníků a farmářů, snaha zvýšit podíl domácích potravin na slovenském trhu na 80% atd. Druhá zóna, v programových východiscích Siet' předkládá sadu oblastí, na které se chce zaměřit obecně a toho, jak to chce dosáhnout, tedy zlepšit a ozdravit veřejné finance a fungování veřejného prostoru, prakticky pomáhat rodinám, podporovat regiony a místní samosprávy, změnit volební zákon a zvýšit množství volebních obvodů a tím oslabit dominanci Bratislavy v parlamentu, a posílit roli obcí a místních samospráv. Dále chce zlepšit prostředí pro podniky a podnikatele například zjednodušením legislativy a sjednocením daní. Další opatření se týkají veřejných služeb, zdravotnictví, sociální politiky, kultury, spravedlnosti, vnitřní bezpečnosti, energetiky, národní obrany, ekologie a mezinárodní politiky. V oblasti mezinárodní politiky se vyjadřuje Siet' proevropsky a podporuje začleňování do struktur NATO (Siet' 2016).

V návaznosti na teoretickou část práce se mi nezdá, že by Siet' odpovídala populistickému subjektu. Zcela jistě je to nová formace na slovenské politické scéně vzniklá před posledními parlamentními volbami. Ale nevidím základní charakteristiky populistických subjektů. Předně

zde chybí jakékoli odvolávání se k lidu jako homogennímu celku. Právě naopak z celého programu vystupuje snaha ochraňovat občany jednotlivce a jejich individuální práva. Navíc se Siet' nevymezuje proti politickým elitám. Naopak klade důraz na vzájemnou kooperaci mezi odborníky a úspěšnými lidmi ze všech oborů. V některých vyjádřeních se strana sice vymezovala proti Smeru SD a jeho předsedovi Ficovi, ale nikoli proti vládnoucím elitám jako takovým. V teoretické části jsem uvedl, že většina populistických stran a hnutí se vyznačuje nejasnou ideologií, což se ovšem tohoto případu netýká. Siet' je standartní pravicovou stranou s křesťanskodemokratickým sociálním rozměrem. Siet' ani neodpovídá teoriím stran uvedeným v poslední podkapitole teoretické části této práce.

3.3. Polsko

3.3.1. Kukiz'15

Politická formace Kukiz'15 je, stejně jako předchozí zkoumané subjekty spojena hlavně s jedním jménem. Tímto jménem je Pawel Kukiz. Stejně jako v předchozích případech začnu nejprve představením této ústřední osoby, která kolem sebe zformovala politický subjekt a následně se přesunu k charakteristice samotného subjektu. V poslední části se pokusím aplikovat získané poznatky na teoretický rámec získaný v první části této diplomové práce.

Pawel Kukiz se narodil 26. 4. 2016 v Paczków kousek od polsko-českých hranic (sejm.gov.pl 2016). Do povědomí veřejnosti se Pawel Kukiz dostal v osmdesátých letech, kdy začínal jako člen několika rokových kapel. V roce 1984 založil skupinu „Piersi“ (Prsa). Vydal několik desek, na kterých byly i některé kontroverzní písně, například s proticírkevní tematikou. V devadesátých letech začal také koketovat s herectvím a objevil se v několika filmech. V politice začal být poprvé aktivní v roce 2005, kdy proklamoval podporu Donaldu Tuskovi. V následujících letech podporoval politickou formaci Občanská platforma (Platforma Obywatelska – PO). V prezidentských volbách roku 2010 podpořil prezidentského kandidáta Marka Jureka, který je nyní předsedou strany Pravice Polské republiky (Prawica Rzeczypospolitej). Později začal být více a více politicky aktivní. Proklamuje podporu změně ústavy a volebního zákona, které by zavedly jednomandátové volební obvody a tím, podle jeho názoru, narušili dominanci politických stran v systému a posílili nezávislé kandidáty. V roce 2014 se zúčastnil voleb do zastupitelstva Dolního Slezska jako nezávislý kandidát. Ve volbách uspěl a zapojil se do činností v oblasti mezinárodní spolupráce a také komise pro

kulturu, vědu a vzdělání. V roce 2015 se zúčastnil prezidentských voleb. Dlouhodobě se staví proti adopcím dětí homosexuály a také proti potratům (wyborcza.pl 2015).

V prezidentských volbách roku 2015 překvapil Kukiz poměrně značnou podporou veřejnosti. Ve své předvolební kampani těžil z dlouhodobé nespokojenosti Poláků s politickou situací. Pasoval se do role antisystémového kandidáta a opakoval prosazování své teze o změně volebního zákona. Mluvil o polském politickém systému jako o partitokracii, kdy politický systém slouží pouze zájmům politických stran. Politiky nazýval zloději a tvrdil, že politici nikdy nepracují a nevědí jaké to je. Kukiz dokonce v průběhu předvolební kampaně přiznal, že očekává porážku a že jeho hlavním cílem ani není stát se prezidentem. Jako svůj hlavní cíl pro prezidentské volby proklamoval sebe prezentaci, která by mu měla pomoci vytvořit okolo sebe politickou formaci natolik silnou, aby s ní uspěl v parlamentních volbách, které se měly konat na podzim stejného roku. V sejmu pak chtěl začít prosazovat svůj hlavní cíl. V prvním kole prezidentské volby si nevedl vůbec špatně. Skončil na třetím místě s 20,80 % hlasů. Sice zaostával za dvěma hlavními kandidáty – Bronislawem Komorowským a Andrzejem Dudou o více než 10% ale přesto dokázal přilákat více než tři miliony voličů a zcela jistě se dostal do povědomí polské veřejnosti on i jeho názory (prezydent2015.pkw.gov.pl 2015). Jakub Hornek a Ondřej Klapal tvrdí, že se Kukizovi podařilo převzít hlavně protestní voliče, kteří dříve podporovali například Janusze Palikota anebo Janusze Korwina-Mikkeho. Ale také se mu podařilo odloudit některé zklamané voliče PO (Hornek – Klapal 2016: 117 – 119).

V září se v září se v Polsku uskutečnilo referendum o změně politického systému. Referendum vyhlásil ještě bývalý prezident Komorowski před druhým kolem prezidentských voleb, zřejmě ve snaze získat pro sebe podporu Kukizových voličů a tím tak porazit Andrzeje Dudu. Volební místnosti ovšem zely prázdnotou a referendum bylo prohlášeno za neplatné, protože přišlo pouze 7,48 % voličů. Ačkoli se v drtivé většině občané, kteří se dostavili k volbám, prohlásili pro změny ve volebním systému, financování stran a daňových předpisech, byla to jasná prohra Kukizových názorů. Pawel Kukiz referendum komentoval jako vítězství partijského režimu nad občanem a slíbil odvetu v parlamentních volbách (lidovky.cz 2015)

Kukiz'15 není registrovanou politickou stranou. Jedná se o dobrovolné sdružení občanů s plným názvem „Sdružení pro novou ústavu Kukiz'15“ (Stowarzyszenie na rzecz nowej Konstytucji Kukiz'15). Dává to smysl, protože hlavním tématem, jak sami proklamují je

odstranění partitokracie. Oficiálním cíli sdružení jsou: zajištění dominance vůle lidu v politickém systému prostřednictvím prvků přímé demokracie, zavedení voleb do sejmu založených na jednomandátových obvodech, zajištění civilního dozoru nad fungováním soudů a zavedení přímé volby generálního prokurátora a soudců na místní úrovni. Všechny tyto cíle by měly vést k přijetí nové ústavy. Orgány sdružení jsou Národní shromáždění delegátů, Národní rada, Revizní komise a disciplinární soud. Národní shromáždění delegátů je nevyšším orgánem sdružení, které svolává národní rada jednou ročně k přednesení zprávy o stavu sdružení a jednou za pět let pro potřeby voleb do dalších orgánů sdružení a jeho rozhodnutí jsou vázány všechny ostatní orgány. Mimořádné Národní shromáždění může být svoláno do tří měsíců na žádost Národní rady, Revizní komise anebo 1/10 členů sdružení. Delegáty Národního shromáždění jsou voleni zástupci obecních shromáždění, 5 zástupců poslaneckého klubu, čestní delegáti a členové nejvyšších orgánů. Národní shromáždění volí členy do nejvyšších orgánů, bere na vědomí zprávy o aktivitách a stavu sdružení, přijímá program sdružení, schvaluje a mění stanovy a odvolává členy Národní rady. Rezoluce Národního shromáždění jsou přijímána prostou většinou, ale odvolávání předsedy sdružení a místopředsedů jsou prováděna 2/3 většinou. Národní rada je tvořena 9-13 členy včetně předsedy Národní rady. Má 5 místopředsedů, tajemníka a pokladníka. Shází se každé tři měsíce a přijímá usnesení prostou většinou. V případě rovnosti hlasů má rozhodující hlas Předseda. Národní rada je svolávána Předsedou, místopředsedy anebo 1/4 členů. Řídí činnost sdružení a zastupuje ho navenek, přiděluje úkoly členům sdružení, schvaluje rozpočet a spravuje majetek. Zakládá a rozpouští obecní sdružení a schvaluje členství a spravuje registr členů (STATUT „Stowarzyszenia na rzecz nowej Konstytucji Kukiz’15” 2015).

Kukiz’15 proklamoval svůj program pro volby do Sejmu 2015 v dokumentu s názvem Strategia zmiany. Tento dokument je na nové hnutí dost obsáhlý. Nejdůležitější je ovšem jeho preambule. V té se prohlašují za hlas národa, který si žádá převzít zpět kontrolu nad svou zemí. Vše nejlepší v Polsku je výsledkem patriotismu, pracovitosti a inovativnosti Poláků. Největším problémem jsou politici, kteří 25 let vládli a zkorumpovali celou zemi. Tito zkorumpovaní politici jsou v područí oligarchických struktur a zájmů cizích mocností. Zadlužili zemi a přiměli zkrachovat zdravotní a vzdělávací systém. Degradovali Poláky na levnou pracovní sílu. Politici a elity zničili polskou společnost a postavili je proti sobě. Sdružení požaduje etickou revoluci, kdy si lid bude vybírat své zástupce podle vlastní vůle na základě morálnosti kandidátů a ne na základě vůle zkorumpovaných politických stran. Cestou

k tomu má být změna ústavy, která vytvoří nástroje pro výběr nových politických elit a také nástroje pro jejich efektivní kontrolu. Základním pravidlem má být, že vláda v republice patří lidu a to polskému lidu, a ne elitám v područí cizinců. Proklamují odmítání vnějších zásahů do vnitřních záležitostí Polska a chtějí zastavit odliv suverenity směrem do EU. Ačkoli nechtějí vystoupit z EU, chtějí, aby se EU decentralizovala a nesloužila dále zájmům nejsilnějších členů. Za přirozené partnery považují například Velkou Británii (Kukiz'15 2015).

Ve volbách do sejmu získal Kukiz'15 8,81 % hlasů, což odpovídá 1 339 094 hlasů a 42 křeslům ze 460 (parlament2015.pkw.gov.pl 2015). Neúčastnil se jednání o vládě, což ani nemělo smysl kvůli drtivému vítězství do té doby opoziční parlamentní strany Právo a Spravedlnost (Prawo i Sprawiedliwość – PiS), která získala dostatek mandátů, aby mohla vládnout sama (idnes.cz 2015).

Vzhledem k uvedenému programu hodnotím Kukiz'15 jako politický subjekt zcela odpovídající charakteristikám populistické formace. Panizzovo analytické jádro populismu je zde přítomné. Jak jsem uvedl, ve svém programu chápe lid i elity jako homogenní celky. Nerozlišuje mezi jednotlivými stranami, které v uplynulých letech vládly, protože podle názorů tohoto sdružení jsou všechny strany zkorumpované. Navíc nekonstruuje pouze vnitřního nepřítele na základě domácích politických elit, ale také odkazuje k tomu vnějšímu „oni“ které tvoří zahraniční velmoci, které se podíleli na rozkrádání Polska a jsou také odpovědné za současný špatný stav polské společnosti. Antagonismus mezi oběma homogenními celky je také zcela zjevný. Sdružení uvádí, že zájmy elity jsou v úplném rozporu se zájmy polského lidu. Chápání lidu jako morálně nezkaženého suveréna je obsaženo již na začátku preambule, kde hovoří o tom, že vše dobré je výsledkem patriotismu, pracovitosti a inovativnosti polského lidu, který si jejich prostřednictvím žádá zpět vládu nad svou zemí.

Protože se nejedná o standartní politickou stranu, ale o volné sdružení občanů, mohlo by se podle tohoto zdát, že na ni nelze aplikovat žádný z teoretických konceptů stranické typologizace uvedený v teoretickém rámci této práce. Nicméně já bych Kukiz'15 zařadil mezi nacionálně populistické neortodoxní strany Pop-Elechese. Dle mého názoru může být Kukiz'15 typologizován jako strana, protože má vnitřní organizaci podobnou politickým stranám a hnutím a to i přestože se jedná o sdružení.

3.3.2. Nowoczesna Ryszarda Petru

Ryszard Petru se narodil 6. července 1972 ve Vratislavi do rodiny dvou vědců. Jeho rodiče byli fyzikové a pracovali v Sovětském svazu a jejich děti tam s nimi žili až do konce 70. let. Petru vystudoval gymnázium gen. Jakuba Jasińskiego ve Vratislavi a po úspěšném zakončení středního vzdělání začal studovat Fakultu informatiky a managementu Vratislavské Technické univerzity. Na této škole své vzdělání neukončil, ale pokračoval na Varšavské Ekonomické škole. V době, kdy byl jeho učitel Leszek Balcerowicz ministrem financí (1997 – 2000), byl Petru jeho poradcem. V té době byl členem politické strany Unie svobody (Unia Wolności) a za tuto politickou stranu kandidoval do Sejmu. V letech 2001 – 2004 Petru pracoval jako ekonom pro Polsko a Maďarsko u Světové banky. Poté se přesunul do soukromé bankovní sféry a pracoval jako hlavní ekonom BPH Bank, následně pracoval v dalších soukromých bankách. Od roku 2011 byl Petru předsedou Asociace polských ekonomů a také působil jako neoficiální poradce Donalda Tuska a člen správní rady polských státních drah. Od roku 1997 je ženatý a má dvě dcery (fokus.tv 2015).

Petru založil svůj subjekt a ještě předtím, než zveřejnil svůj program, byl známý pro zastávání hodnot svobody, rozvoje, angažovanosti, odpovědnosti a modernizace. V rozhovorech říkal, že jeho snahou je redukovat velikost veřejného sektoru, liberalizovat zaměstnaneckou legislativu a představit participační rozpočet pro všechny územně správní celky. Taktéž se vyjadřoval pro změnu způsobu financování politických stran zatím závislých na veřejných rozpočtech a byl pro limitování funkčního období starostů na dvě (Sierakowski 2015).

Nowoczesna PL je standardní registrovanou politickou stranou. Ve svých stanovách definuje hlavní cíle strany takto:

- ovlivnit směřování státní politiky prostřednictvím demokratických nástrojů politické aktivity
- prosazovat principy demokratického právního a transparentního státu
- chránit práva a svobody lidí a občanů
- zvýšit participaci polské společnosti zvýšením veřejného povědomí a kulturním a ekonomickým rozvojem Polské republiky
- rozvíjet instituce občanské společnosti, sociální dialog a prosazovat hodnoty liberální společnosti

Tyto cíle chce Nowoczesna PL prosazovat prostřednictvím participace na veřejném životě, voleb do veřejných úřadů a zaujímání stanovisek k veřejným záležitostem. Také chce spolupracovat s dalšími organizacemi, které mají stejné nebo podobné cíle (Nowoczesna PL 2015).

Má standartní organizační strukturu. Hlavním orgánem je sněm, který určuje hlavní směřování strany a její program, volí členy Národní rady, Představenstvo a předsedu, schvaluje a mění stanovy. Shromáždění je tvořeno delegáty zvolenými na regionálních kongresech kdy každý delegát by měl reprezentovat 20 členů, předsedou strany a členy rady a členy představenstva, předsedy regionálních organizací, členy parlamentu a europarlamentu. Shromáždění se schází alespoň jednou ročně a je svoláváno předsedou. Může být také svoláno na návrh poloviny členů strany. Národní rada vede stranu mezi Shromážděními. Jejími členy jsou členové představenstva, členové vlády, poslanci senátoři, europoslanci, předsedové regionů. Národní rada je svolávána předsedou podle potřeby, na žádost členů představenstva anebo 1/3 sněmu. Představenstvo definuje principy a procedury strany, provádí rozhodnutí předsedy, moderuje výběr kandidátů do voleb na centrální a evropské úrovni. Sestává z předsedy, 1. místopředsedy, 1-4 místopředsedů, generálního tajemníka a pokladníka. Dále má strana nižší správní celky na úrovni krajů, regionů i místních organizací (Nowoczesna PL 2015)

Hlavní programové teze se shodují s body deklarovanými v preambuli stanov a dále jsou zaměřeny na konkrétní ekonomická a sociální témata, nevidím proto důvod se jimi dále zabývat. Z výše uvedeného usuzuji, že Nowoczesna PL neodpovídá populistické teorii popsané v teoretické kapitole této práce. Nepovšiml jsem si toho, co by se dala vidět jako analytické jádro populismu, jak ho identifikoval Panizza. Stejně tak nevidím důvod jej zařazovat do nastíněných typologií stran. Nevyznačuje se ani antisystémovou rétorikou. Fakt, že je zatím úzce spojena se svým předsedou nic nedokazuje. Může to být dáno jednak její krátkou existencí a také obecnou personalizací politiky, kterou můžeme sledovat po celém světě.

4. Komparace

Nyní se pokusím komparovat politické subjekty, kterým byla věnována analytická část této diplomové práce. Pokusím se najít společné znaky, kterými se tyto subjekty charakterizují. Pominu-li, že byly všechny tyto politické formace založeny před posledními volbami, protože tento fakt byl jedním z definičních kritérií pro jejich výběr. Prvním společným znakem všech zkoumaných subjektů je úzké propojení s osobou jejich předsedy. Všechny tyto strany vznikly na popud tohoto budoucího předsedy, který byl veřejně známý již předtím, než vstoupil do politického života a tyto formace založil. Všechny tedy vznikly shora, nikoli zdola. Postavíme-li tyto subjekty vzhledem k významné roli jejich předsedů vedle sebe, nezbyvá než konstatovat, že se u nich projevuje výrazná tendence k prezidencializaci politiky. Tedy osoba předsedy je mediálně velmi výraznou a je dlouhodobě prezentována tak, aby si ji voliči úzce spojili s politickým subjektem, který zastupuje. S jedinou výjimkou Tomia Okamury zůstali předsedové těchto stran ve své funkci dosud. Můžeme si také povšimnout výrazného zaměření médií právě na jejich osoby.

Tím ovšem společné charakteristiky všech zkoumaných subjektů končí. V analytické části se ukázalo, že se poměrně významně odlišují Siet' Radoslava Procházky a Nowoczesna PL Ryszarda Petru. Obě dvě strany, jak jsem zjistil, neodpovídají teorii populismu popsané v teoretické části práce. Obě dvě jsou tím, co bych nazval standartní politickou stranou. Ačkoli předsedové těchto stran hrají důležitou roli, soudím, že je to zejména jejich postavením otců-zakladatelů. Až budoucí vývoj ukáže, zda jsem měl pravdu. U těchto dvou stran zcela absentuje to, co Panizza identifikuje jako analytické jádro populismu. Právě naopak. Obě tyto strany staví na hodnotách liberální demokracie s důrazem na ochranu základních práv a svobod jednotlivců i menšin. Neshledal jsem ani vymezování se vůči establishmentu či politickým elitám. Obě tyto strany jsou také pevně ideologicky ukotvené na pravé straně politického spektra, k čemuž se otevřeně hlásí. Bez povšimnutí také nechci nechat fakt, že obě strany vedou vzdělané osoby. Petru je ekonom, který působil v soukromých bankách i Světové bance. Procházka je docent právní vědy, který má za sebou jak soukromou advokátní praxi, tak působení v roli poradce ústavního soudu.

U zbylých tří politických formací jsem identifikoval ono Panizzou definované analytické jádro populismu. Všechny tři projekty identifikují lid jako homogenní celek a staví ho do

antagonického vztahu s elitami. Všechny tři subjekty jsou vůči dosavadním politickým elitám velice kritičtí. Andrej Babiš i Pawel Kukiz se shodují v rétorických výpadech proti představitelům establishmentu. Mají podobné teze, kdy oba rádi říkají, že od pádu komunistických režimů v jejich státech byli jejich politické elity zkorumpované. Tam, kde Andrej Babiš říká, že politici jen kradli, Kukiz staví tezi, že elity soustavně pracovali na ničení polské společnosti nejen ve vlastních sobeckých zájmech, ale také v režii zahraničních mocností. Rozdíl je ovšem v proklamovaných cílech jejich hnutí. Babiš nemá za cíl měnit politický systém, prohlašuje, že pouze chce, aby se obyvatelstvo probudilo a volilo ty správné elity. Kukiz jde dál. Tvrdí, že za vším špatným stojí politické strany jako reprezentanti elit a chce odstranit to, co nazývá partitokracií tím, že změní ústavu a politický systém. V tomto se Kukiz blíží spíše Okamurovi, než Babišovi. Tam, kde Okamura staví tezi o přímé demokracii, odvolatelnosti politiků a švýcarském modelu demokracie, staví Kukiz snahu o zavedení jednomandátových volebních obvodů, které by měli vést k oslabení či úplnému omezení politických stran. Okamura a Kukiz se k sobě také blíží nacionalistickými prvky v jejich rétorice a konstrukcí vnějšího nepřítele. Imigranti a imperialistické snahy sinějších států jsou jedněmi z nich. U Andreje Babiše není extrémistická rétorika přítomná. Za povšimnutí stojí, že Okamura ani Kukiz ve srovnání s ostatními předsedy neabsolvovali vysokou školu.

Organizační strukturou jsou si podobné ANO 2011, Nowoczesna PL a Siet'. Všechny tři mají místní, regionální i celostátní instituce. Nejvyšší orgány subjektů se mají scházet jednou nebo dvakrát ročně a ve stanovách je jasně deklarovaný způsob jejich fungování. I Kukiz'15 má celostátní i místní orgány, ale odlišuje se jednou významnou věcí. Předseda a výkonné orgány s celostátní působností jsou voleny na 5 let. Úsvit přímé demokracie se zase odlišuje tím, že měl po většinu svého fungování pouze devět členů, což je méně, než měl po volbách poslanců, tudíž nebylo vůbec třeba se zabírat jeho fungováním na místní a regionální úrovni.

Poslední, co bych chtěl porovnat, je osud zkoumaných subjektů po volbách. ANO 2011 a Siet' vstoupily poněkud překvapivě do vlád. U Siet'e o to více překvapivě, protože se před volbami kriticky vymezovala proti Robertu Ficovi a jeho SMERU SD. Navíc, SMER SD je levicová strana, ale Siet' jasně deklarovala svou pravicovou ideologii. ANO 2011 mělo odlišnou pozici. Protože ze všech zkoumaných subjektů získalo největší podíl mandátů, byla jeho pozice při vyjednávání mnohem významnější. Navíc, vzhledem k antipatiím bývalé opozice a koalice, jmenovitě ČSSD proti ODS a TOP 09 a výraznému odmítání spolupráce ve formátu TOP 09 a ODS spolu s ANO 2011 se jevilo vytvoření vlády bez ANO 2011 jako

přinejmenším velice komplikované. Tomio Okamura již před volbami deklaroval, že jeho politická formace do vlády nevstoupí a stejnou tezi měl Pawel Kukiz. Navíc, obě zkoumané polské strany získali mandáty v parlamentu, kde většinu získala jedna strana a mohla sama vytvořit vládu.

5. Závěr

Z předkládaného textu vyplývá, že v posledních letech se v regionu střední Evropy potýkáme s vzestupem nových politických subjektů. V posledních parlamentních volbách v Polsku, České republice a na Slovensku uspěly zcela nové politické formace, které se zformovali okolo jedné ústřední postavy.

Tyto politické strany a hnutí tak narušují dosavadní existující stranický systém, který se v zemích zkoumaného regionu utvářel po dvě dekády. Relativní úspěch těchto politických formací může být interpretován různě. Předně představují alternativu ke stranám, které dosud alternovaly u moci a za dobu své existence prošly krizemi i skandály. Tyto události mohly způsobit znechucení z politiky u části veřejnosti, která se snaží nalézt subjekty, které by ve volbách podpořila a přitom nebyly spjaty s minulým děním.

Tato část veřejnosti, která může být v různých zemích různě velká, nemusí nutně hledat pouze politickou alternativu s jasným volebním programem. Může se jednat o protestní hlasy, kterými nespokojené obyvatelstvo vyjadřuje neklid nad současnou politickou scénou. Ke znepokojení obyvatelstva také jistě přispívá fakt, že nikdy v celé lidské historii nebyla politika pod tak intenzivním dohledem veřejnosti. Voliči se dnes poměrně pravidelně setkávají se skandály, které se nevyhýbají téměř žádné straně.

Je pravda, že počet odhalených skandálů, které mohou způsobovat odsun voličské podpory od etablovaných politických stran směrem k novým subjektům, pravděpodobně souvisí s jejich častým výskytem. Ale je také pravda, že v moderní době má politika a politické zpravodajství ohromný prostor v médiích, které nepochybně veřejnost ovlivňují. Taktéž je potřeba si uvědomit, že v dřívějších dobách stálo často tvrzení proti tvrzení a politici si rozmysleli, zda se budou navzájem z něčeho vinit.

To ale dnes již neplatí. Mnoho skandálů je dnes spouštěno na základě tajných nahrávek, snímků senzacechtivých novinářů anebo dokonce pozorností náhodných pozorovatelů, z nichž má dnes již skoro každý kvalitní záznamové zařízení vždy při sobě – mobilní telefon. Je tedy otázkou, zda se zvýšil počet provinění politiků anebo se prostě jen usnadnil způsob jejich chycení při činu.

Stejně problematické je chování voličů. Ve své práci jsem představil politické formace, které zcela jistě získali řadu hlasů, protože nebyli spjaty se skandály a problémy minulých let.

Jenže je otázkou, zda nebyly spojeny s těmito skandály pouze proto, že jednak nebyly pod takovým drobnohledem, jakému jsou vystaveny mainstreamové politické subjekty a také zda nejsou spojeny s těmito skandály jen proto, že prostě ještě neměly příležitost se nějakého skandálu dopustit.

V úvodu předkládané diplomové práce jsem si kladl tři cíle. Za prvé jsem chtěl zmapovat nově utvořené politické subjekty, které se účastnily svých prvních voleb do parlamentů svých zemí a získaly v nich alespoň jeden mandát. Podařilo se mi identifikovat 5 politických formací. V České republice ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, na Slovensku politickou stranu Siet' a v Polsku Sdružení pro novou ústavu Kukiz'15 a Nowoczesna PL.

Všechny tyto formace jsem analyzoval a popsal. Věnoval jsem se okolnostem jejich vzniku, organizaci, historii a programice. Na základě této vlastní analýzy, kdy jsem vycházel jednak z oficiálních stranických dokumentů, zpráv v médiích, tak v některých okamžicích také ze sekundárních zdrojů, jsem chtěl zjistit, zda mají nějaké společné charakteristiky, což byl druhý cíl mé práce.

Podařilo se mi zjistit, že všechny zkoumané subjekty vznikly shora. Společnou charakteristikou je, že všechny vznikly na popud jedné osobnosti, okolo které se zformovaly. Tyto osobnosti se pak staly předsedy těchto subjektů. Uvedl jsem tedy, že ústřední postavou pro ANO 2011 je Andrej Babiš, pro Úsvit přímé demokracie je to Tomio Okamura, pro Siet' je to Radoslav Procházka, Pro Nowoczesna PL je to Ryszard Petru a pro Kukiz'15 je to Pawel Kukiz. Tím ovšem podobnosti vlastní všem subjektům skončily.

Posledním cílem práce bylo zjistit, jak tyto politické formace vyhovují teorii populismu. Diskusi o teorii populismu, která je vedena v akademické sféře jsem shrnul v první části práce.

Poslední výzkumný cíl jsem si zvolil z jediného důvodu. V posledních letech se ve veřejném životě a mediálním prostoru setkáváme s nálepkováním jednotlivých stran a konkrétních politiků nálepkou populistický či populistka. Snahou tedy bylo zjistit, zda je toto označování oprávněné. K tomu abych to zjistil, jsem nejdříve musel termín populismus definovat a zjistit, jaké jsou charakteristiky pro označení něčeho tímto termínem. Zjistil jsem, že pojetí populismu, jak se používá v akademické sféře a jak je používáno veřejností a médii se značně liší. Zatímco v médiích se často termín zaměňuje s demagogií a oportunistem,

v akademické sféře se k němu přistupuje nejčastěji jako k úzce vymezené (thin-centered) ideologii nebo komunikační strategii. Protože ani v akademické sféře nepanuje jednoznačná shoda na tom, jak populismus definovat, uvedl jsem několik nejčastěji používaných definic. Stejně tak jsem uvedl, že existuje analytické jádro populismu, které identifikoval ve své práci Francisco Panizza.

Na základě tohoto analytického jádra je možné identifikovat populistické subjekty. Analytické jádro je shrnuto do tří bodů následovně

- 1) Populismus chápe lid a elity jako homogenní skupiny
- 2) Zdůrazňuje antagonismus mezi nimi
- 3) Chápe lid jako morálně nezkaženého suveréna (Havlík – Pinková 2012a: 127).

Ve vztahu k teorii populismu uvedené v první části jsem na základě části analytické zjistil, že pouze tři ze zkoumaných subjektů mohou být označeny za populistické v tom smyslu, v jakém jsem jej identifikoval. Byly to ANO 2011, Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury a Kukiz'15. Zbýlé dva jsem označil za standartní politické strany.

6. Seznam použité literatury a zdrojů

6.1. Literatura

Aarnio, E. – Pekonen, K. (1999). Changing Conceptions of Party Programmes in Finland. In: Haikala, S. - Kotkavirta, J. – Palonen, K. – Vauhkonen, J. eds. Finnish Yearbook of Political Thought (Jyväskylä: Sophi).

Abst, K. – Rummens, S. (2007). Populism versus Democracy. Political Studies Vol. 55 Iss. 2, s. 405 – 424.

Albertazzi, D. – McDonell, D. (2008). Introduction: The Sceptre and the Spectre. In: Albertazzi, D. – McDonell, D. Twenty-First Century Populism (Palgrave Macmillan: New York).

Canovan, M (1982). Two Strategies for the Study of Populism. Political Studies Vol. 30 Iss. 4, s. 544 – 552)

Canovan, M (1984). 'People', Politicians and Populism. Government and Opposition Vol. 19, Iss. 3, s. 312 – 327.

Christ, K. (2010). Krize a zánik římské republiky (Praha: Vyšehrad).

Decker, F. (2003) The Populist Challenge to Liberal Democracy. Internationale Politik und Gesellschaft Vol. 3, s. 47-59.

Held, J. (1996). Antecedents In Held, J. ed: Populism in Eastern Europe. Racism, Nationalism and Society (New York: Columbia University Press) s. 1-20.

Havlík, V. – Pinková, A. (2012a). Populisté, protestní strany, outsideři? Několik poznámek ke konceptualizaci populistických politických stran. Rexter 02 (2012) s. 121 – 153.

Havlík, V. – Pinková, A. (2012b). Seeking a theoretical Framework: How to define and identify populist parties? In. Havlík, V – Pinková, A. a kol., Populist political parties in East-Central Europe (Masarykova Univerzita: Brno).

Heinisch, R. (2008). Austria: The Structure and Agency of Austrian Populism In: Albertazzi, D. – McDonell, D. Twenty-First Century Populism (Palgrave Macmillan: New York).

Hopkin, J. – Paolucci, C. (1999). The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy. European Journal of Political Research 35, s. 307-339.

Hornek, J. – Klapal, O. (2016). Srážka s jeptiškou: analýza polských prezidentských voleb v roce 2015. *Politické vedy* Vol. 19 Iss. 1 s. 105 – 137.

Kaltwasser, C. R. (2010). Explaining the (Re)Emergence of Populism in Europe and Latin America (Sao Paolo: IPSA/ECPR Conference).

Janáková, B. (2014). Populismus v politické komunikaci politického hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury a jeho lídra Tomia Okamury [diplomová práce] (Praha: Fakulta sociálních věd UK v Praze).

Katz, R. S. – Mair, P (1995). Changing models of Party Organization and Party Democracy. The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics* Vol. 1 Iss.1, s. 5-28.

Knight, A. (1998). Populism and Neo-Populism in Latin America, Especially Mexico. *Journal of Latin American Studies* Vol. 30, Iss. 2, s. 223-248.

Mastropaolo, A. (2008). Politics against Democracy: Party Withdrawal and Populist Breakthrough In: Albertazzi, D. – McDonell, D. *Twenty-First Century Populism* (Palgrave Macmillan: New York).

Mudde, C. (2001). In the Name of the Peasantry, the Proletariat, and the People: Populisms in Eastern Europe. *East European Politics and Societies* Vol. 15 Iss. 1, s. 33 – 53.

Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition* Vol. 39. Iss. 4, s. 542 – 563.

Mudde, C. – Kaltwasser, C. R. (2015). Vox Populi or Vox Masculini? Populism and Gender in North Europe and South America. *Patterns of Prejudice* Vol. 49 Iss. 1-2, s. 16 – 36.

Panizza, F. (2005). Introduction: Populism and the Mirror of democracy. In: Panizza, F. ed. *Populism and the Mirror od Democracy* (Verso: New York).

Pasquino (2008). Populism and Democracy In: Albertazzi, D. – McDonell, D. *Twenty-First Century Populism* (Palgrave Macmillan: New York).

Pop-Eleches, Grigore (2010). Throwing out the Bums. Protest Voting and Unorthodox Parties after Communism. *World Politics* Vol. 62, Iss. 2, s. 221-260.

Rooduijn, M. – de Lange, S. L. – a van der Brug, W. (2012). A populist Zeitgeist? Programmatic contagion by populist parties in Western Europe. *Party Politics* Vol 18 Iss. 1, s. 1–20.

Riker, W. E. (1982) *Liberalism Against Populism: A Confrontation Between the Theory of Democracy and the Theory of Social Choice* (San Francisco: W. H. Freeman and Company).

Sikk, A. (2009). *Parties and populism*. CEPSI Working Paper 2009-02 (London: University College London School of Slavonic and East European Studies).

Stanley, B. (2008). The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies* Vol. 13 Iss. 1, s. 95 – 110.

Školka, A. (2000). *Populism in Central Eastern Europe*. IWM Junior Visiting Fellows Conferences Vol. 9 (Vienna).

Thinking Fundamentals, IWM Junior Visiting Fellows Conferences, Vol. 9: Vienna 2000.

Učeň. P. (2004). *Centrist populism as a new competitive and mobilization strategy* (http://independent.academia.edu/PeterUcen/Papers/452724/Centrist_Populism_as_a_New_Compertitive_and_, 26. 4. 20016).

Voss-Bubard, M. (1999). The "Third Party Tradition" Reconsidered: Third Parties and American Public Life, 1830-1900. *The Journal of American History* Vol. 86, Iss. 1, s. 121 – 150.

6.2. Internetové zdroje

Aktuality.sk (2016). Radoslav Procházka. *Aktuality.sk* (<http://osobnost.aktuality.sk/radoslav-prochazka/>, 26. 4. 2016).

Babiš, A. (2011). *Výzva 2011*. *anobudelip.cz* (<http://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-vyzva-ano.pdf>, 26. 4. 2016).

Babiš, A. (2013). *Můj příběh*. 1. 7. 2013 (<http://www.anobudelip.cz/cs/onas/blogy/12512/muj-podrobny-zivotopis>, 26. 4. 2016).

Ceskatelevize.cz (2015a). Babiš, nejmocnější osoba tuzemské mediální sféry. *ceskatelevize.cz* 28. 2. 2015 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1507168-babis-nejmocnejsi-osoba-tuzemske-medialni-sfery>, 26. 4. 2016).

Ceskatelevize (2015b). Babiš: „Vy jste zapomněli, že jste mě stvořili. Vy, zkorumpovaná pravice“. *ceskatelevize.cz* 26. 5. 2015 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1531458-babis-vy-jste-zapomneli-ze-jste-me-stvorili-vy-zkorumpovana-pravice>

Dostál, V. (2013) Babišovo hnutí ANO zveřejnilo měsíc před volbami program. denikreferendum.cz 23. 9. 2013 (<http://denikreferendum.cz/clanek/16454-babisovo-hnuti-ano-zverejnilo-mesic-pred-volbami-program>, 26. 4. 2016).

Dourek, J. (2015) Politolog kritizoval Babiše v LN, ten mu ostře odpověděl. svobodneforum.cz 26. 2. 2015 (<http://svobodneforum.cz/lidove-noviny-podrobily-babisovu-stranu-zdrcujici-kritice/>, 26. 4. 2016).

Filo, J. (2015) Matovič verus Procházka: Na webe je nezostrihaná nahrávka. aktuality.sk 3. 5. 2015 (<http://www.aktuality.sk/clanok/275222/matovic-verzus-prochazka-na-webe-je-nezostrihana-nahravka/>, 26. 4. 2016).

Fokus.tv (2015). Ryszard Petru: kariera i rodzina: rodzice, żona, dzieci. fokus.tv 14. 12. 2015 (<http://www.fokus.tv/news/ryszard-petru-kariera-i-rodzina-rodzice-zona-dzieci/1028>, 26. 4. 2016).

Husárová, L. (2012). Poslanec Procházka (KDH) predstavil novú platformu Alfa. novinky.sk (<http://www.noviny.sk/c/slovensko/poslanec-prochazka-kdh-predstavil-novu-platformu-alfa>, 26. 4. 2016).

idnes.cz (2015). Polští euroskeptici sestaví jednobarevnou vládu, uspěl i rocker. idnes.cz (http://zpravy.idnes.cz/sestavovani-vlady-v-polsku-dfn-/zahranicni.aspx?c=A151027_061110_zahranicni_jj, 26. 4. 2016).

Ives.sk (2016) Register politických strán a politických hnutí. Organizácia pre informatiku verejnej správy (<http://www.ives.sk/registre/detailuplnyps.do?action=uplny&formular=&id=208603> , 26. 4. 2016).

Jelínek, L. (2015) Test nezávislosti. denikreferendum.cz 7. 5. 2015 (<http://denikreferendum.cz/clanek/20356-test-nezavislosti>, 26. 4. 2016).

Kreč, L. (2013) Babiš si na volby najal poradce z USA. Chce protlačit ANO do sněmovny jako lídr. ihned.cz 28. 6. 2013 (<http://domaci.ihned.cz/politika/c1-60153470-babis-si-na-volby-najal-poradce-z-usa-chce-protlacit-ano-do-snemovny-jako-lidr>, 26. 4. 2016).

Kopecký, J. (2012). Okamurovi škrtli 26 tisíc podpisů, dál nejde ani Bobošíková a Dlouhý. idnes.cz. 23. 11. 2012 (http://zpravy.idnes.cz/ministerstvo-vnitro-vyradilo-kandidaty-z-prime-volby-prezidenta-p99-/domaci.aspx?c=A121123_114054_domaci_kop, 26. 4. 2016).

Kopecký, J. (2013). Okamura zakládá hnutí Úsvit. Chce odvolávat politiky a posílit prezidenta. idnes.cz. 29. 4. 2013 (http://zpravy.idnes.cz/okamura-zaklada-vlastni-politicke-hnuti-fdw-/domaci.aspx?c=A130429_220029_domaci_kop, 26.4. 2016).

Kopecký, J. (2014). Okamura zmizí z názvu Úsvitu. Uznal chybu s plakátem proti imigrantům. idnes.cz. 27. 5. 2014 (http://zpravy.idnes.cz/usvit-prime-demokracie-skrta-z-nazvu-okamurovo-jmeno-pd7-/domaci.aspx?c=A140527_133321_domaci_kop, 26. 4. 2016).

Kopecký, J. (2015). Přebírat proti Okamurovi. Poslanci založí stranu inspirovanou Le Penem. idnes.cz 10. 2. 2015 (http://zpravy.idnes.cz/prebit-proti-okamurovi-poslanci-zalozi-stranu-inspirovanou-le-penem-1my-/domaci.aspx?c=A150210_115324_domaci_kop, 26. 4. 2016).

Kopecký, J. – Venturová, J. (2015) Okamura vystoupil z Úsvitu, zakládá hnutí Svoboda a přímá demokracie. idnes.cz 5. 5. 2015 (http://zpravy.idnes.cz/okamura-opustil-usvit-zaklada-hnuti-svoboda-a-prima-demokracie-pvv-/domaci.aspx?c=A150505_101715_domaci_hv, 26. 4. 2016).

Kopeček, L. (2013) Tomio Okamura a dort pro voliče. aktualne.cz 18. 10. 2013 (<http://blog.aktualne.cz/blogy/lubomir-kopecek.php?itemid=21319>, 26. 4. 2016).

Kukiz'15 (2015). Strategia Zmiany - Kukiz'15 (<https://ruchkukiza.pl/wp-content/uploads/2015/10/Strategia-Zmiany-Kukiz151.pdf>, 28. 4. 2016).

Lidovky.cz (2014) Zástupci ČSSD, ANO a KDU-ČSL podepsali koaliční smlouvu. lidovky.cz 6. 1. 2014 (http://www.lidovky.cz/zastupci-cssd-ano-a-kdu-csl-ve-snemovne-podepsali-koalicni-smlouvu-1dj-/zpravy-domov.aspx?c=A140106_141114_ln_domov_mct, 26. 4. 2016).

Lidovky.cz (2015) Polské referendum o změně volebního systému neplatí. Kvůli mizivé účasti. lidovky.cz. 7. 9. 2015 (http://www.lidovky.cz/polaci-hlasovali-zbytecne-referendum-o-zmene-volebniho-systemu-neplati-1oj-/zpravy-svet.aspx?c=A150907_123530_ln_zahranici_msl, 26. 4. 2016).

Matus, R. (2013). Radoslav Procházka opustil KDH. pravda.sk 18. 2. 2013 (<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/259368-radoslav-prochazka-opustil-kdh/>, 26. 4. 2016).

Mikušovič, D. (2014). Procházkova nová strana sa bude volat' Siet'. sme.sk 26. 4.2014 (<http://domov.sme.sk/c/7182779/prochazkova-nova-strana-sa-bude-volat-siet.html>, 26. 4. 2016).

Nasipolitici.cz (2015). Ing. Andrej Babiš 12. 10. 2015 (<http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/2803-andrej-babis>).

Novotný, L. (2011). Babiš se s výzvou ANO 2011 obrátil na občany, chce znovu zaplnit „Václavák“. ceskapozice.cz 4. 11. 2011 (http://ceskapozice.lidovky.cz/babis-se-s-vyzvou-ano-2011-obratil-na-obcany-chce-znovu-zaplnit-vaclavak-12w-/tema.aspx?c=A111104_061044_pozice_42754, 26. 4. 2016).

Nowoczesna PL (2015) Statut partii. (<http://bip.nowoczesna.org/index.php/statut-partii>, 26. 4. 2016).

Okamura, T. (2013). Proč vzniklo hnutí Úsvit. usvitnarodnikoalice.cz. 30. 4. 2013 (<http://www.usvitnarodnikoalice.cz/novinky/tiskova-zprava-k-zalozeni-hnuti/> 26. 4. 2016).

parlament2015.pkw.gov.pl (2015). Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej 2015 (http://parlament2015.pkw.gov.pl/349_Wyniki_Sejm , 26. 4. 2016).

Pokorný, J. (2013). ANO mění program za pochodu. Vylepšujeme, hájí změny Babiš. idnes.cz 23. 11. 2013 (http://zpravy.idnes.cz/babisovo-ano-stale-meni-program-d35-/domaci.aspx?c=A131022_201923_domaci_zt, 26. 4. 2016).

Pokorný, J. (2014) Devítičlenný Okamurův Úsvit vydělal politikou desítky milionů. idnes.cz. 4. 4. 2014 (http://zpravy.idnes.cz/hnuti-usvit-vydelalo-podle-vyrocnizpravy-nejvic-penez-na-clena-pxd-/domaci.aspx?c=A140404_153643_domaci_jp, 26. 4. 2016).

Pravda.sk (2012). Platformu Alfa mení Procházka na občianske združenie. Pravda.sk 25. 12. 2012 (<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/252480-platformu-alfa-meni-prochazka-na-obcianske-zdruzenie/>, 26. 4. 2016).

prezydent2015.pkw.gov.pl (2015). Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2015 (http://prezydent2015.pkw.gov.pl/319_Pierwsze_glosowanie, 26. 4. 2016).

Program hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury (2013) (<http://www.usvitnarodnikoalice.cz/wp-content/uploads/2013/04/program-HU.pdf>, 26. 4. 2016).

Rakušanová, L. (2010). Závist jenom zdržuje, říká Tomio Okamura. deník.cz. 20. 2. 2010 (http://www.denik.cz/z_domova/zavist-jenom-zdrzuje-rika-tomio-okamura20100220.html , 26. 4. 2016).

Sejm.gov.pl (2015) Pawel Kukiz (<http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/posel.xsp?id=200&type=K&klub=Kukiz15>, 26. 4. 2015).

Sierakowski, S. (2015) The materialist turn in Polish politics. Political critique 13. 8. 2015 (<http://politicalcritique.org/cee/poland/2015/the-materialist-turn-in-polish-politics/>, 26. 4. 2016).

Siet' (2015). Stanovy (<http://siet.sk/wp-content/uploads/2015/04/siet.stanovy-final.pdf>, 26.4. 2016).

Siet' (2016). Dobrý štát slúži ľuďom. Plán #SIETE na obdobie 2016-2020 (<http://siet.sk/wp-content/uploads/2016/01/Pla%CC%81n-Siete-pre-obdobie-2016-2020.pdf>, 26. 4. 2016).

Sme.sk (2014). Procházka chce zrušit' tri ministerstvá, ukázal program. sme.sk 20. 4. 2014 (<http://domov.sme.sk/c/7209016/prochazka-chce-zrusit-tri-ministerstva-ukazal-program.html>, 26. 4. 2016).

Stanovy hnutí ANO 2011 (2013). Babiš: Krade se tu po miliardách a prezident dělá jakoby nic. idnes.cz 19. 9. 2011 (<http://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/vnitri-predpisy/ano-stanovy-2013.pdf>, 26. 4. 2016).

Stanovy hnutí Úsvit přímé demokracie zaregistrované 2. 6. 2014 (<http://www.usvitnarodnikoalice.cz/wp-content/uploads/2013/04/stanovy2014.pdf>, 26. 4. 2016).

STATUT „Stowarzyszenia na rzecz nowej Konstytucji Kukiz'15” (2015). (<https://ruchkukiza.pl/wp-content/uploads/2015/12/STATUT-Stowarzyszenia-na-rzecz-nowej-Konstytucji-Kukiz---15.pdf>, 26. 4. 2016).

Tomio.cz (2011) O mně. (<http://www.tomio.cz/o-mne/>, 26. 4. 2016).

Válková, H. (2011). Babiš: Krade se tu po miliardách a prezident dělá jakoby nic. idnes.cz (http://zpravy.idnes.cz/babis-krade-se-tu-po-miliardach-a-prezident-dela-jakoby-nic-pmt-/domaci.aspx?c=A110919_095455_domaci_hv, 26.4. 2016).

Volby.cz (2013) Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013 (<http://volby.cz/pls/ps2013/ps>, 26. 4. 2016).

Volby.cz (2014) Volby do Senátu Parlamentu ČR konané dne 25.10. – 26.10.2002. (<http://volby.cz/pls/senat/se?xjazyk=CZ&xdatum=20021025>, 26. 4. 2016).

Vražda, D. (2014). Procházka predstavil svoj cieľ - jednoduchý a spoľahlivý štát. Sme.sk 13. 4. 2014 (<http://domov.sme.sk/c/7169496/prochazka-predstavil-svoj-ciel-jednoduchy-a-spolahlivy-stat.html#ixzz4788zmWWt>, 26. 4. 2016).

Webnoviny.sk (2014). Sieť povedie Procházka, na sneme zvolili aj podpredsedov. webnoviny.sk 1. 9. 2014 (<http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/861521-siet-povedie-prochazka-na-sneme-zvolili-aj-podpredsedov/> 26. 4. 2016).

Wyborcza.pl (2015). Pawel Kukiz. Wyborcza.pl 21. 10. 2015 (<http://wyborcza.pl/1,147003,19060433,pawel-kukiz.html>, 26. 4.

Resumé

The main intention of the thesis is to analyze new political subjects of the Czech Republic, Slovakia and Poland - from the view of the theory of populism. The Diploma thesis pursues the examination in three ways.

First of all I would like to characterize the newly founded political subjects in the region, get to know if some common signs exist between them and if the theories of populism could be applied on these political formations.

For the purpose of the examination I picked out the subjects based on two criteria: novelty and relevancy. The novelty means the political subject had been founded before the last election to lower house of a parliament. Subject could participate on other kind of elections, for example to regional assembly or institutions of the European union, between last two elections to lower house of a parliament. Criteria of relevancy will subject accomplish if in that last parliamentary election took at least one seat.

In first chapter I will summarize all main discourses in academic debates on topic of populism. I will try to find working definition and main characteristics on which can be identified populist political subject.

In second chapter I will analyze concrete political parties and movements which fits to two criteria of novelty and relevancy. These subjects are ANO 2011 and Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury from Czech Republic, Siet' from Slovakia and Kukiz'15 with Nowoczesna PL from Poland. I will analyze their origins, chairman, structure and program. After that I will try to find if their fit to theory of populism described in first chapter.

Third in third chapter I will compare subjects to each other. In conclusion I will summarize my findings and try to interpret them.